

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Teologické nauky

Bc. MONIKA VÁCLAVÍKOVÁ

**Rodinné mezigenerační vztahy v pohledu dokumentů Amoris
laetitia a Familiaris Consortio (pastorační perspektiva)**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: ThLic. MICHAL UMLAUF

OLMOUC 2018

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne

Bc. Monika Václavíková

Poděkování:

Děkuji ThLic. Michalu Umlafovi za poskytnutí odborných rad a cenné připomínky při vedení práce.

Obsah

ÚVOD	5
1 VÝCHODISKA BISKUPSKÉ SYNODY V ROCE 1980 A 2015 A POSTOJE JANA PAVLA II. A PAPEŽE FRANTIŠKA K VYDÁNÍ FAMILIARIS CONSORTIO A AMORIS LAETITIA	8
1.1 Jan Pavel II. – misionář a propagátor víry.....	8
1.2 Papež František – reformátor církve.....	10
1.3 Biskupská synoda o rodině v roce 1980	12
1.4 Biskupská synoda o rodině v roce 2015	13
1.5 Manželství a rodina v církevních dokumentech koncilních a pokoncilních papežů.....	15
2 POSYNODÁLNÍ DOKUMENTY FAMILIARIS CONSORTIO A AMORIS LAETITIA Z POHLEDU RODINNÝCH VZTAHŮ	19
2.1 Stručný pohled na adhortaci Familiaris consortio z pohledu	20
dnešní doby.....	20
2.2 Stručný pohled na Amoris laetitia a její přínos pro rodinu	24
3 RODINA JAKO BEZPEČNÝ DOMOV LÁSKY A POKOJE.....	29
3.1 Dar života a lásky začíná v rodině.....	33
3.2 Role mateřství a otcovství v rodině	37
3.3 Čtvrté přikázání „Cti svého otce a matku...“	39
3.4 Rodinné společenství tvoří širší příbuzenstvo	40
4 RODINA JE MÍSTEM MEZIGENERAČNÍCH SOUŽITÍ, VZTAHŮ A KONFLIKTŮ	43
4.1 Mladá generace.....	49
4.2 Střední generace	51
4.3 Starší generace.....	52
4.4 Výchova v rodině a její významné místo v pastorační činnosti	58
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	64
ANOTACE.....	71
ABSTRACT	72

ÚVOD

Církev je po celá staletí úzce svázána s rodinou, s jejími radostmi a těžkostmi, i s budoucím pokrokem celého lidského pokolení.¹ Jedním ze základních úkolů církve je pomáhat lidem vnímat krásu a plnost manželství i společného rodinného života, být jim spolehlivou oporou a cennou pomocí při plnění tohoto krásného životního poslání. Dalším úkolem církve je pečovat o rodinu i její postavení ve společnosti, zvláště ve vztahu k novým generacím v prostředí, ve kterém jsou předávány křesťanské hodnoty. Dnešní doba je plná společenských a kulturních proměn promítajících se do všech oblastí i institucí, rodinu nevyjímaje. Aby rodina mohla důstojně plnit své poslání, být funkční a stabilní buňkou společnosti, je nesmírně důležité pochopit rodinu nejen jako celek, ale vnímat ji také z pohledu jednotlivých členů a jejich vzájemně provázaných vztahů napříč generacemi.

Právě problematika rodinného soužití, soudružnost, vzájemné sdílení dobrého i zlého byla pro mě impulzem a zamyšlením se nad podobou rodiny. Vyrostla jsem v rodině, která je rodinou velkou a dnes i rozvětvenou, mám čtyři sourozence. Nesmírným obohacením a inspirací je pro mě trvalá láska mezi mými rodiči, která nevyprchala ani po padesáti pěti letech manželského života, dále soudružnost mezi mými sourozenci, kdy věkový rozdíl mezi nejstarším a nejmladším sourozencem činí dvacet pět let. Také úcta k prarodičům, kteří s námi žili v jedné domácnosti a formovali naše životy.

Cílem mé práce je porovnat postavení rodiny a nahlédnout do problematiky rodinných generačních vztahů, jejich soužití z pohledu dvou základních papežských dokumentů, které se významem a posláním rodiny v dnešní i minulé době s velkou intenzitou a troufám si říct „bojovností“ zabývaly. Jedná se o posynodální apoštolskou adhortaci Jana Pavla II. *Familiaris consortio* (Společenství rodiny), O úkolech křesťanské rodiny v současném světě (dále jen FC) a posynodální apoštolskou exhortaci papeže Františka *Amoris laetitia*, *Radost z lásky* (dále jen AL). V práci bych chtěla poukázat na důležitost, jednotu ale i na odlišnosti generačních vztahů, tak, jak se mění v časovém průběhu od posledních let 20. století po dnešek a zdůraznit aspekty, které zůstávají trvale důležité bez ohledu na měnící se společenské podmínky.

---

¹ Srov. TOMKO, J., *Křesťan a svet*. Komentár k pastorálnej koštitúcii Druhého vatikánskeho koncilu o Cirkvi v súčasnom svete, Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Rím 1974, s. 9.

Oba dokumenty jsou pro mě taktéž velice zajímavé z hlediska doby jejich vydání, které dělí třicet pět let, především s ohledem na proměnu společnosti, která život rodinného společenství výrazně ovlivňuje.

Vzhledem k rozsahu práce nelze vyčerpávajícím způsobem uchopit význam rodiny ve všech jejích současných podobách, které jsou často mimo daný klasický model rodiny. Práce se tedy úzce zaměřuje na rodinné generační vztahy a poukazuje na jejich významnou roli z pohledu obou dokumentů. Významným zdrojem pro mou práci byly církevní dokumenty koncilních a pokoncilních papežů a další odborná literatura a publikace. Přínosné myšlenky významných teologů a odborníků v této oblasti ve své práci rovněž zmiňuji.

První kapitola představuje nejdůležitější životní etapy nejvýznamnějšího představitele katolické církve 20. století Jana Pavla II. a taktéž se zaměřuje na mimořádnou osobnost 21. století, papeže Františka, ke kterému se se zájmem a obdivem obrací nejen celý katolický svět, ale který je také jedním z nejsledovanějších lidí na světě, a to díky komunikačním a informačním médiím. Další část této kapitoly představuje dvě nejdůležitější biskupské synody, které zasedaly v roce 1980 a v roce 2015. Jejich hlavním a ústředním tématem je přiblížit krásu, lásku a nedozírný význam rodiny každému člověku. Nepříznivé krizové situace, nezdary v jednotlivých křesťanských manželstvích a rodinách, které čelí v každé době problémům, těžkostem i nestandardním situacím, byly jedním z mnoha diskusí a jednání, kterými se obě biskupské synody ve své době zabývaly. Závěry z těchto jednání byly důležitými podněty pro papeže Jana Pavla II. a papeže Františka ke zpracování posynodálních papežských dokumentů. V poslední části této kapitoly jsem se zaměřila na vybrané církevní dokumenty koncilních a pokoncilních papežů, které se manželstvím a rodinou významně zabývaly. Církevní dokumenty se staly cenným obohacením pro zpracování obou posynodálních dokumentů FC a AL.

Druhá kapitola komplexně popisuje posynodální dokumenty FC a AL, které jsou adresovány všem křesťanům a křesťanským rodinám. Cílem obou dokumentů je představit a povznést krásu a lásku manželství a rodiny i jejich klíčovou úlohu při předávání dobra v době hlubokých společenských proměn. Dokumenty se stávají zdrojem užitečných rad a vhodných postupů v pastorační činnosti pro pracovníky a odborníky v pastorační oblasti, pro duchovní na všech úrovních, kteří rodinám

pomáhají v obtížných situacích. Jsou také laskavým povzbuzením pro manželské páry a rodiny na jejich každodenní cestě při rozvoji pokojného rodinného života.

Třetí kapitola je zaměřena na rodinu, která v církvi i ve společnosti zastává jedinečný úkol a poslání. Rodina je živou a primární buňkou každé společnosti, založené na manželské lásce a úctě, je zdrojem a místem nového života. V kapitole popisují význam vzájemné sdílené lásky rodičů a dětí. Jedním ze základních projevů lásky je vyjádření úcty k rodičům, dětem i příbuzným. Toto významné téma popisují v části věnované čtvrtému přikázání Desatera.

Ve čtvrté kapitole se věnují rodině jako místu setkání generací a jejich vztahů, které vzájemně působí na rodinné soužití. Pro rodinu jsou tyto vztahy zásadním a obohacujícím prvkem, i přesto, že v mnoha případech jsou tyto vztahy narušeny konflikty, bolestí a nepochopením. Pro pochopení vztahů uvnitř rodiny je důležité poznat jednotlivé generace, které jsou na sobě závislé, i když to jednotliví členové rodiny často nevnímají. V poslední části této kapitoly pojednávám o výchově dětí a úkolech rodičů, kteří berou na sebe ten nejdůležitější a nejnáročnější životní úkol. Stávají se prvními učiteli a prvními vzory v předávání základních hodnot i křesťanské víry svým dětem.

1 VÝCHODISKA BISKUPSKÉ SYNODY V ROCE 1980 A 2015 A POSTOJE JANA PAVLA II. A PAPEŽE FRANTIŠKA K VYDÁNÍ FAMILIARIS CONSORTIO A AMORIS LAETITIA

Společenství rodiny je živou a tvořivou základní buňkou společnosti, bez které by žádná společnost a kultura ve světě nemohla existovat. Rodina založená na manželství od počátku (srov. Mt 19,4) odpovídá Božímu záměru. Někteří lidé si pod slovem rodina představují romantický ideál založený na perfektním fungování rodiny bez jakýchkoliv potíží. Opak je pravdou. Situace dnešních manželství a rodin poukazuje na vážné krizové situace, problémy či obtíže v životě konkrétních rodin, které otráasají jejich již tak křehkou pozici při předávání základních hodnot. Realita dnešních rodin představuje nejen rodiny radostné a spokojené, ale rodiny se starostmi, smutky, mnohdy prolévanými slzami i s pocity bezmocnosti, jež jsou v mnoha rodinách na každodenním pořádku. Prioritním úkolem církve je proto pomáhat manželům a ochraňovat rodiny před vším, co by je mohlo ohrozit a zpochybnit v jejich pravdě, „neboť veškerá škoda jim učiněná je ranou, která zasahuje celé lidské společenství“,² a nedovolit nikomu, aby se stala nefunkční a nepotřebnou institucí.

1.1 Jan Pavel II. – misionář a propagátor víry

Jan Pavel II. byl nejviditelnějším a nejvýznamnějším papežem minulého století, zastáncem a ústředním ztělesněním morální síly.³ Stal se neúspěšnější veřejnou osobností katolické církve 20. století, která se svými rozsáhlými pastoračními zkušenostmi a vědomostmi zajímala o každodenní problémy obyčejných lidí. Bránil univerzalitu lidských práv, byl neúnavným bojovníkem za lidskou svobodu i za mír. Ve svých poselstvích odsuzoval zločiny proti lidskosti i zadluženost zemí třetího světa. Trval na tradičním učení církve v oblastech antikoncepce, potratu⁴, neslevil v otázkách celibátu katolických kleriků, nebyl ochoten diskutovat o svěcení žen a jejich vstupu do duchovního stavu.⁵ Ve svých projevech a zamyšleních se ostře stavěl proti xenofobii, antisemitismu, odsuzoval jakoukoliv formu rasismu, který jak říkal „je hříchem proti

---

² BENEDIKT XVI. *Myšlenky o rodině/Benedikt XVI., výbor z textů papeže Benedikta XVI.* Paulínky, Praha 2010, s. 125.

³ Srov. WEIGEL, G. *Svědék naděje: životopis Jana Pavla II.* Práh, Praha 2000, s. 12.

⁴ Srov. FRAIS, J. *Jan Pavel II.: kronika neobyčejného života.* Cesty, Praha 2002, s. 9.

⁵ Srov. FISCHER, H. J. *Život papeže Jana Pavla II.: historie jednoho Pontifikátu.* Fontána, Olomouc 2004, s. 192.

*Bohu a člověku.*⁶ Na své první cestě do rodné země vyslovil nádherné poselství: „Z dějin Člověka v jakékoli části naší planety nelze vyloučit Krista“⁷ protože, „vyloučení Krista z dějin Člověka je akt proti Člověku.“⁸ Ve své knize Joseph Ratzinger vystihuje život a poslání svého předchůdce dvěma slovy: „věrnost“ a „oddanost“ – *naprostá věrnost Bohu a bezvýhradná oddanost svému poslání jakožto pastýře univerzální církve.*⁹

Jedním z hlavních témat, kterým Jan Pavel II. věnoval mimořádnou pozornost po celou dobu svého života, byla rodina a z ní vyplývající závazky. Ve svých poselstvích neustále zdůrazňoval důležitost manželství, pronikání evangelia do rodin i umění komunikovat napříč generacemi s jednotlivci i se skupinami. Svými myšlenkami významně ovlivnil postoj katolické církve k současným otázkám víry a vyzdvihnul význam rodiny pro další tisíciletí. Jeho působení v papežském pontifikátu i poselství zanechané v dokumentech zanechala trvalý odkaz a nezapomenutelnou stopu všem přítomným i budoucím generacím.

Jan Pavel II., občanským jménem Karol Józef Wojtyła, se narodil dne 18. května 1920 ve Wadowicích u Krakova. Školní docházku započal v roce 1926. V roce 1930 byl přijat ke studiu na státní gymnázium, jenž v roce 1938 zakončil maturitní zkouškou. Mezi jeho zájmy patřilo divadlo, čtení klasické literatury, studium řeckého a latinského jazyka. Téhož roku se s otcem odstěhoval do Krakova, aby tam studoval Jagellonskou univerzitu. Po smrti svého otce se přihlásil do tajného semináře, při práci v chemické továrně studoval filozofii a teologii.¹⁰ Po válce byl 1. listopadu 1946 vysvěcen na kněze. V roce 1948 mu byl udělen první a v roce 1954 druhý doktorský titul. Ve svých třiceti osmi letech byl papežem Piem XII. jmenován pomocným biskupem krakovským¹¹ a stává se nejmladším biskupem v celých dějinách Polska. O čtyři roky později v roce 1962 je jmenován dočasným administrátorem diecéze¹² a o dva roky později papežem Pavlem VI. jmenován krakovským arcibiskupem. Dne 28. června 1967 byl Karol Wojtyła v Sixtinské kapli papežem Pavlem VI. jmenován kardinálem, o čtyři roky později byl zvolen do Rady generálního

---

⁶ Srov. FISCHER, H. J. *Život papeže Jana Pavla II.: historie jednoho Pontifikátu*. Fontána, Olomouc 2004, s. 151.

⁷ GIANSANTI, G. *Jan Pavel II.: papež, který změnil dějiny*. Slovart, Praha 2014, s. 87.

⁸ Tamtéž, s. 87.

⁹ BENEDIKT XVI. *Jan Pavel II. – můj milovaný předchůdce*. Paulinky, Praha 2008, s. 86.

¹⁰ Srov. WEIGEL, G. *Svědék naděje: životopis Jana Pavla II.* Práh, Praha 2000, s. 10.

¹¹ Srov. tamtéž, s. 151.

¹² Srov. tamtéž, s. 151.

sekretariátu.¹³ Po smrti papeže Pavla VI. byl dne 26. srpna 1978 zvolen nový papež Jan Pavel I., který krátce na to umírá. Dne 16. října 1978 se novým římským papežem stává Karol Wojtyła, jenž si zvolil nové jméno Jan Pavel II. Ve svých padesáti osmi letech se stal 264. univerzálním pastýřem církve, prvním neitalským a prvním slovanským papežem vůbec.¹⁴ Jeho cílem bylo připravit a dovést církve do třetího křesťanského tisíciletí,¹⁵ přinášet křesťanskou zvěst do různých zemí světa a navazovat dialog mezi náboženstvími.¹⁶ Jan Pavel II. byl neúnavným cestovatelem. Pro mnoho lidí na celém světě se stal „misionářem“ církve, který šířil křesťanství mezi všemi národy. Během svého pontifikátu absolvoval 127 pastýřských cest po celé Itálii, 249 pastýřských návštěv římských farností, pronesl 858 promluv a kázání.¹⁷ Nejen katolické církvi, ale všem lidem dobré vůle je adresováno učení, které během papežského pontifikátu předložil světu. Jedná se o 14 encyklik, 9 apoštolských exhortací, 36 apoštolských listů, 15 listů určených osobám nebo skupinám a také 9 posynodních apoštolských exhortací.¹⁸ Podílel se na vypracování Kodexu církevního práva a Katechismu katolické církve. Během svého pontifikátu blahořečil 798 mužů a žen a svatořečil 280 nových světců.¹⁹

Do konce svých posledních dnů se snažil cestovat a pracovat. 1. února 2005 byl se zdravotními komplikacemi způsobenými dlouhodobou nemocí hospitalizován. Jan Pavel II. zemřel dne 2. dubna 2005 ve věku 84 let. Dne 1. května 2011 byl papežem Benediktem XVI. prohlášen za blahoslaveného. O tři roky později byl papežem Františkem za účasti emeritního papeže Benedikta XVI. dne 27. dubna 2014 společně s papežem Janem XXIII. prohlášen za svatého.

1.2 Papež František – reformátor církve

Významnou osobností 21. století, která zasluhuje velkou pozornost a obdiv, je nejvyšší představitel katolické církve papež František, který svými otevřenými poselstvími, dialogy a někdy i překvapivými reakcemi oslovuje širokou odbornou i laickou veřejnost katolického světa, potažmo všechny lidi dobré vůle na Zemi.

---

¹³ Srov. FRAIS, J. *Jan Pavel II.: kronika neobyčejného života*. Cesty, Praha 2002, s. 85.

¹⁴ Srov. WEIGEL, G. *Svědék naděje: životopis Jana Pavla II.* Práh, Praha 2000, s. 11.

¹⁵ Srov. FRAIS, J. *Jan Pavel II.: kronika neobyčejného života*. Cesty, Praha 2002, s. 8.

¹⁶ Srov. GIANSAANTI, G. *Jan Pavel II.: papež, který změnil dějiny*. Slovart, Praha 2014, s. 84.

¹⁷ Srov. WEIGEL, G. *Svědék naděje: životopis Jana Pavla II.* Práh, Praha 2000, s. 796.

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 837.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 837.

V únoru 2013, kdy překvapivě odstoupil z papežského úřadu papež Benedikt XVI., byl dne 13. března 2013 zvolen nejvyšší hlavou katolické církve argentinský kardinál Jorge Mario Bergoglio SJ, který se narodil 17. prosince 1936 v Buenos Aires a zvolil si jméno František. Stal se tak 266. papežem, prvním z amerického kontinentu a také prvním z řádu Tovaryšstva Ježíšova.²⁰

Po ukončení chemicko-průmyslové střední školy v březnu 1958 vstoupil do jezuitského řádu. Ve škole vynikal pronikavou inteligencí, stejně tak silnou vírou.²¹ V roce 1956, ve svých dvaceti letech, zahájil studia na diecézním semináři v Buenos Aires a v listopadu v roce 1957 si podal žádost do Tovaryšstva Ježíšova. V březnu 1960 složil základní sliby chudoby, čistoty a poslušnosti a stal se jezuitou s právem psát zkratku SJ za jménem.²² V témže roce ukončil studium filozofie a o rok později studium teologie. Jako jezuita, provinciál, později jako kardinál trval na tom, že církev má lidem nabízet „primární proklamaci“ – prožitek milosrdné lásky Boží – před zbytkem křesťanského učení.²³ V roce 1969 přijal kněžské svěcení, v roce 1992 byl jmenován pomocným biskupem a v červnu téhož roku byl ve svých padesáti pěti letech vysvěcen na biskupa. V únoru 1998 se stal arcibiskupem a prvním jezuitou v čele buenosaireské kurie.²⁴ Papežem Janem Pavlem II. byl jmenován kardinálem dne 21. února 2001.

Papež František je v dobrém slova smyslu člověk s hlubokou moudrostí a skromností.²⁵ Je otevřený k dialogům a je známý svým osobním přátelstvím s rabínem Skorkou. Dokáže si připouštět své chyby a hříchy. Jak často říká: „*Jsem hříšným, jemuž se dostalo velkého privilegia Božího milosrdenství.*“²⁶ Papež se také často kriticky vyslovuje k tomu, „*že se církev zabývá příliš sama sebou a příliš řeší své interní otázky*“;²⁷ důrazně také připomíná, že je mu bližší „*církev otlučená, zraněná a špinavá proto, že vyšla do ulic, než církev, která je nemocná svou uzavřeností a pohodlností, s níž lne ke svým jistotám. Nechci církev, která dbá o to, aby byla středem, a která se nakonec uzavírá do spleti obsesí a procedur.*“²⁸ Během svého pontifikátu vydal

---

²⁰ Mužský řeholní řád založen r. 1534 v Paříži Ignácem z Loyoly. Jeho členové se zavazují k chudobě a naprosté oddanosti papeži. *Ottova encyklopedie A-Ž*, Ottovo nakladatelství s.r.o., Praha 2007, s. 1038.

²¹ Srov. IVEREIGH, A. *Papež reformátor*. Triton, Praha 2016, s. 46-47.

²² Srov. tamtéž, s. 81.

²³ Srov. tamtéž, s. 67.

²⁴ Srov. RUBIN, S., AMBROGETTI, F. *Papež František: rozhovor s Jorgem Bergogliem*. Portál, Praha 2013, s. 13.

²⁵ Srov. tamtéž, s. 14.

²⁶ Tamtéž, s. 48.

²⁷ KIECHLE, S. *Papež František a jeho jezuitské kořeny*. Karmelitánské nakladatelství, Praha 2017, s. 25.

²⁸ Tamtéž, s. 69; srov. Papež František. Apoštolská exhortace *EVANGELII GAUDIUM*. čl. 49.

v roce 2013 první encykliku Světlo víry (*Lumen fidei*), v roce 2015 druhou encykliku Tobě buď chvála (*Laudato si'*). Z apoštolských exhortací byla v roce 2013 zveřejněna exhortace Radost evangelia (*Evangelii gaudium*) a o tři roky později dlouho očekávána *Amoris laetitia* (*Radost z lásky*). V dubnu 2015 byl vyhlášen bulou *Misericordiae Vultus* (Tvář milosrdenství) svatý rok milosrdenství.

Poprvé se současný Svatý otec František s Janem Pavlem II. setkal rok po jeho zvolení v roce 1979 v Římě při modlitbě růžence. Emocionální prožitek, který zakusil, byl zaznamenán po smrti Jana Pavla II., a použit jako jeden z důkazů pro jeho kanonizaci.²⁹ Při soukromých osobních setkáních s Janem Pavlem II., jak říká papež František, ho překvapovala jeho neomylná paměť na lidi, s kterými se na svých poutích potkával.³⁰ Podle něj byl Jan Pavel II. „*celistvým člověkem, protože se nechal vytesat Boží vůlí.*“³¹

Papež František je pastýřem, který má pochopení pro chudé, utlačované a slabé lidi na celém světě, je „*schopen moderního, a přitom hluboce duchovního pojetí církve a víry ve vztahu k výzvám současné společnosti.*“³² Má úžasnou schopnost „*naslouchat, od všech se učit, ačkoli má sám vědění a moudrosti na rozdávání, dělá to, co by podle jeho přesvědčení měli dělat všichni lidé v církvi i mimo ni, ale bohužel to nedělají.*“³³

1.3 Biskupská synoda o rodině v roce 1980

Ve dnech 26. září - 28. října 1980 zasedala v Římě V. řádná biskupská synoda,³⁴ která se zabývala otázkami poslání a úkolů křesťanské rodiny v současném světě, jejími problémy a krizí, jež rodinu oslabují a kterým musí čelit. Katolická církev je si tohoto stavu vědoma, a proto chce být společenstvím a oporou všem lidem věrným manželským a rodinným hodnotám, i těm, kteří o významu a smyslu hodnot pochybují. Svým celosvětovým posláním se snaží lidem a rodinám pomáhat, být jim v jejich těžkostech i radostech nablízku.

Úkol synody a její ústřední motiv, který předložil Jan Pavel II. všem zúčastněným z devadesáti osmi národních biskupských konferencí, se nesl v duchu:

---

²⁹ Srov. IVEREIGH, A. *Papež reformátor*. Triton, Praha 2016, s. 281.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 282.

³¹ Tamtéž, s. 284.

³² RUBIN, S., AMBROGETTI, F. *Papež František: rozhovor s Jorgem Bergogliem*. Portál, Praha 2013, s. 17.

³³ Tamtéž, s. 129.

³⁴ Biskupská synoda je stálou poradní institucí založenou papežem Pavlem VI. v roce 1965 v době konání II. vatikánského koncilu. Probíhá třemi způsoby: řádným, mimořádným a zvláštním shromážděním biskupů.

„...nauky II. vatikánského koncilu týkající se rodiny. Křesťanská rodina musí znovu, zcela a úplně najít své místo v tomto velkém díle.“³⁵ Podkladem k synodní diskusi byla vypracovaná zpráva mnichovského arcibiskupa kardinála Ratzingera, „...vystoupit jak kriticky, tak prorocky, proti ideologiím, které člověka odcizují jemu samému.“³⁶ Dnešní situace mnohdy až kritická je v mnoha rodinách tím nejviditelnějším znamením, proč se tématem rodiny zabývat, jelikož se stává „ukazovatelem krize tradiční kultury, která v konfliktu s technickým a pouhým, rozum zdůrazňujícím způsobem myšlení vypadá, jako by ztratila vlastní hodnoty. Dnes stojí hodnoty tradičních forem rodinného života v protikladu k technické civilizaci západního světa. Urbanizace člověka izoluje. Manželství „ad experimentum,“ tedy nezávazné a proměnlivé vztahy, odpovídají proměnlivému způsobu života člověka v ustavičně se měnícím světě.“³⁷ Situace tedy poukazuje na vážnou krizi, která zasáhla manželství a rodinu ve vztahu k jejím tradičním hodnotám, a církvev jakožto nositelka tradičních hodnot si je těchto problémů a těžkostí vědoma a chce se jimi neustále zabývat.

Po ukončení řádného shromáždění předali synodní otcové papeži své návrhy (Propositiones) k dalšímu využití. Jejich podněty i osobní papežův přístup vedly ke zpracování a vydání adhortace FC ze dne 22. listopadu 1981. O sedm let později byl Janem Pavlem II. zpracován posynodální apoštolský list *Christifideles laici*, o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě ze dne 30. prosince 1988, který na FC úzce navazuje.

1.4 Biskupská synoda o rodině v roce 2015

Na tento stále trvajícím odkaz Jana Pavla II. navázal Benedikt XVI. i současný papež František. Katolická církev napříč staletími si je rodinných problémů vědoma, a proto se na svých jednáních opakovaně vrací k nejzávažnějším rodinným tématům. Dnešní situace v rodinách poukazuje na ne zrovna „ideální“ stav, v níž se rodiny nacházejí. Narůstající problém v rodinách, nové otázky, podněty i zkušenosti se staly hlavním tématem biskupského shromáždění. Ve dnech 4. – 25. října 2015 se ve Vatikánu uskutečnilo XIV. řádné shromáždění biskupské synody na téma „Povolání a poslání rodiny v církvi a v současném světě.“ Této synodě předcházelo v roce 2014 mimořádné všeobecné shromáždění, které se na základě shromážděných dat

---

³⁵ FISCHER, H. J. *Život papeže Jana Pavla II.: historie jednoho Pontifikátu*. Fontána, Olomouc 2004, s. 33.

³⁶ Tamtéž, s. 33.

³⁷ Tamtéž, s. 33-34.

a informací ze světa zabývalo rodinnou tematikou pod názvem „Pastorační výzvy rodin v kontextu evangelizace.“ Úkolem obou shromáždění, jak uvedl papež František, je „*naslouchat Božím znamením i lidským dějinám při věrnosti evangeliu.*“³⁸ Vzhledem k aktuálním problémům rodinného soužití dnešní doby je nesmírně důležité a nevyhnutelné se s fenoménem rodiny celosvětově zabývat.

Hlavním tématem poslední synody bylo poukázat na postavení rodiny a zdůraznit její poslání ve světě, založené na jejím křesťanském poselství, které rodinu od počátku dějin doprovází a formují. Synoda projednávala otázky týkající se krize rodiny, jež se potýká s problémy a těžkostmi své existence, situací rozvedených, i znovu sezdaných párů, nebo párů žijících v tzv. „neregulérních situacích.“ Smyslem jednání bylo také motivovat mladé lidi pro manželství a rodinu. Synodní otcové se proto na základě svých zkušeností a poznatků i z pohledu různých kultur zamýšleli nad posláním rodiny v její různorodosti, odpovídající realitě dnešní doby, i hledáním nových cest a způsobů v pastoračních přístupech. Závěrečná zpráva je členěna na tři části.

První část „Církev naslouchá rodině“ si všímá různých situací v rodině v antropologicko-kulturním kontextu a současných výzev, které jí ovlivňují uvnitř i navenek. Jednotlivé části jsou věnovány kultuře, ekologii, ekonomice, členům rodiny, rodinnému soužití a mezilidským vztahům v rodině. Druhá část „Rodina v Božím plánu“ vyzdvihuje rodinu v dějinách spásy v její nejhlubší kráse a přináší poselství, které zdůrazňuje, že „*evangelium rodiny začíná stvořením člověka k obrazu Boha, který je láska, a k lásce volá muže a ženy stvořené k jeho podobě.*“³⁹ Ve vybraných dokumentech synoda výstižně předkládá učení posledních papežů. Významná pozornost je věnována svátostnému poutu mezi církví a rodinou. V třetí části „Poslání rodiny“ se synodní otcové zabývají pastorační a katechetickou, která předchází přípravě na manželství, poukazují na pastorační doprovázení manželů nacházejících se ve svízelných situacích i na rodinnou spiritualitu.

Svatý otec při své zahajovací mši svaté k synodě zdůrazňoval důležitost církve a její poslání, které plní s věrností, pravdou a s láskou, v době radikálních společenských změn, kdy se jí snaží roztříštit a oslabit především proto, že „*církev*

---

³⁸ Závěrečná zpráva biskupské synody o rodině v češtině, příloha, (31. 10.2014) [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/141031-zaverecna-zprava-biskupske-synody-o-rodine-v-cestine>.

³⁹ Závěrečná zpráva biskupské synody o rodině v češtině, příloha, (31. 10.2014) [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/141031-zaverecna-zprava-biskupske-synody-o-rodine-v-cestine>; (srov. Gen 1,26-27).

je povolána plnit své poslání k pravdě, která se nemění prchavou módou nebo populárními názory.“⁴⁰ Ve vztahu k rodině je spojení s církví posvátné, nezcizitelné a nenarušitelné za žádných okolností, poslání církve se nebude měnit podle zájmů a potřeb moderního člověka v jakékoliv době.

Papež František v promluvě při ukončení synody o rodině přednesl přání přinést do všech částí světa a různých kultur všem lidem „světlo evangelia, objetí církve a oporu Božího milosrdenství“⁴¹ a připojil výzvu „bránit rodinu před všemi ideologickými a individualistickými útoky“⁴² dnešní moderní doby. Ze závěrečné zprávy papeže Františka vyplývá, že „církev jakožto odbornice na lidství a ve věrnosti svému poslání hlásá s hlubokým přesvědčením „evangelium rodiny,“ které přijala spolu se Zvěstováním Ježíše Krista“⁴³ a které dál předává plynule a bez přerušení prostřednictvím církevních a duchovních otců i církevního magisteria. Podle kardinála Kaspera, církve, která za celou dobu urazila dlouhou pouť, nikomu nechce víru nařizovat, ukládat či vnucovat, především proto, že evangelium může člověka přesvědčit pouze samo sebou, svou hlubokou vnitřní krásou.⁴⁴ Návrhy i podněty z obou konaných shromáždění vedly papeže Františka v roce 2016 k vydání posynodální exhortace AL.

1.5 Manželství a rodina v církevních dokumentech koncilních a pokoncilních papežů

Tato část představuje vybrané významné církevní dokumenty koncilních a pokoncilních papežů, včetně papeže Františka, kteří se tématy manželství a rodiny ve svých dílech systematicky zabývali. Vybrané dokumenty zazněly v druhé části závěrečné zprávy synodních otců v roce 2015. Z cenných odkazů a z odkazů Písma svatého čerpal i papež František při zpracování nové exhortace AL. Jedná se zejména

---

⁴⁰ Synoda o rodině zahájena, (4. října 2015), [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/151004-synoda-o-rodine-zahajena>.

⁴¹ Závěrečná promluva papeže na synodě o rodině, aula Pavla VI. *Nepodléhat nebezpečí relativismu či démonizace druhých* [online][cit. 1. 10. 2017], in Česká sekce vatikánského rozhlasu (24. 10. 2015), dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=22629>.

⁴² Závěrečná promluva papeže na synodě o rodině, aula Pavla VI. *Nepodléhat nebezpečí relativismu či démonizace druhých* [online][cit. 1. 10. 2017], in Česká sekce vatikánského rozhlasu (24. 10. 2015), dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=22629>.

⁴³ Závěrečná zpráva biskupské synody o rodině v češtině, příloha, (31.11.2015) [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z <https://www.cirkev.cz/archiv/151113-zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine>;
<https://www.cirkev.cz/archiv/151113-zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine>.

⁴⁴ Srov. KASPER. W. *Evangelium o rodině: úvodní projev k připravované synodě o rodině*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2014, s. 11.

o tyto církevní dokumenty: *Gaudium et spes*, *Lumen gentium*, *Humane vitae*, *Evangelii nuntiandi*, *Familiaris consortio*, *Deus Caritas Est*, *Lumen fidei*, *Evangelii gaudium*.

Každý z vybraných dokumentů se manželstvím a rodinou zabývá z různých úhlů pohledu se stejným úmyslem a poselstvím – ukázat světu poslání a úkoly manželství a rodiny ve světle pravých křesťanských hodnot, které provází lidstvo od začátku existence a má být nadále trvalým a platným poselstvím pro další generace.

V době II. vatikánského koncilu (1962-1965) bylo vydáno šestnáct dokumentů. Jedním z vydaných dokumentů byla pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et Spes (Radost a naděje, 1965)*. Koncil v druhé části dokumentu obrací pozornost na důvěrné společenství posvátného svazku manželství a nutnost pečovat o rodinu a chránit ji před různými deformacemi doby. Poprvé v dějinách ekumenických koncilů jsou v této konstituci nastíněny základy manželského života s důrazem na církevní pastorační péči, které je potřeba věnovat mimořádnou pozornost.⁴⁵ Manželství je podle koncilu důvěrným společenstvím života a lásky založené Bohem s vlastními zákonitostmi,⁴⁶ zpečetěné ve svobodném a vzájemném souhlasu a nerozlučné věrnosti, kde se láska dává a přijímá, směřující k plození a výchově. Rodina je v dokumentu nazývána „školou plnějšího lidství“,⁴⁷ kde v soudržnosti žijí různé generace, které si mají vzájemně pomáhat, bojovat za dodržování lidských práv a důstojnosti včetně dalších na ně kladených požadavků běžného společenského života.

Dalším významným dokumentem II. vatikánského koncilu je dogmatická konstituce *Lumen gentium (Světlo národů, 1964)*. V této konstituci je význam rodiny výrazně označen pojmem „malá církev,“ v které se rodiče příkladným životem stávají prvními hlasateli víry pro osobní nebo duchovní povolání svých dětí.⁴⁸

Ve světle II. vatikánského koncilu papež Pavel VI. v encyklice *Humane vitae (Předávání lidského života, 1968)* vysvětluje nejhlubší spojení mezi manželskou láskou a zrozením života. Zdůrazňuje „odpovědné rodičovství“ a dva nerozlučné aspekty manželského pohlavního styku: akt spojivý a akt plodivý, kde „manželé plně uznávají vlastní povinnosti k Bohu, k sobě, k rodině a ke společnosti v pravé hierarchii

---

⁴⁵ Srov. PERÉZ-SOBA, J. J. *Pastorační péče o rodiny: od pastoračních programů k rozvoji života*. Akademie kanonického práva, Brno 2015, s. 67.

⁴⁶ Srov. 2. Vatikánský koncil. Pastorální konstituce *GAUDIUM ET SPES*. Vyšehrad, Praha 1969, čl. 48.

⁴⁷ Tamtéž, čl. 52.

⁴⁸ Srov. 2. Vatikánský koncil. Dogmatická konstituce *LUMEN GENTIUM*. Vyšehrad, Praha 1969, čl. 11.

hodnot.“⁴⁹ Manželská láska je zde charakterizována několika znaky: láska je lidská, úplná, věrná až do smrti a plodná,⁵⁰ jejímž primárním cílem je láska zaměřená k plození a k výchově potomků.

V apoštolské exhortaci Evangelii nuntiandi (*Hlásání evangelia, 1975*) klade Pavel VI. důraz na evangelizační činnost rodiny v úzkém vztahovém propojení mezi církví a rodinou. Posláním domácí církve je být hlasatelkou evangelia, vytvářet rodinnou jednotu a prostředí, ve kterém se evangelium předává a vyznačuje a hlásá je i jiným rodinám.⁵¹

Nejdůležitější apoštolská adhortace Jana Pavla II. *Familiaris consortio, (O úkolech křesťanské rodiny v současném světě, 1981)* zdůrazňuje význam rodiny ve světě, její poslání a úkoly. V adhortaci je Janem Pavlem II. zdůrazněno, že manželství a rodina patří k nejcennějším statkům lidstva,⁵² které církev i společnost má chránit, rozvíjet a hájit její hodnoty jako trvalý odkaz všem dalším generacím. Dokument nepředkládá jasný postup řešení krizí a problémů uvnitř rodiny, nýbrž se snaží být povzbuzením a pomocníkem všem lidem současné doby i další generaci. Jak dokument dále uvádí, pouze „v manželství a v rodině se vytvářejí mnohonásobné mezosobní vztahy – manželů navzájem, otcovský a mateřský, dětský, sourozenecký. Jimi je každá lidská osoba uváděna do „rodiny lidstva“ a do „rodiny Boží,“ do církve.“⁵³ Dokument je jasnou výpovědí toho, že církev bez rodiny nemůže existovat, tak jako nemůže existovat rodina bez církve. Budoucnost manželství, rodiny i mezilidských vztahů patří mezi nejdůležitější priority církve.

V encyklice *Deus Caritas Est (Bůh je láska, 2005)* Benedikt XVI. pojednává o významu lásky mezi mužem a ženou které nelze odolat, při které dochází k vzájemné součinnosti těla a duší.⁵⁴ Encyklika zdůrazňuje, že „manželství založené na výlučné a definitivní lásce se stává ikonou vztahu Boha k jeho lidu, opačně platí, že způsob, jakým miluje Bůh, se stává mírou lidské lásky.“⁵⁵

V encyklice papeže Františka *Lumen fidei (Světlo víry, 2013)* je zdůrazněna souvislost mezi křesťanskou vírou, manželstvím a rodinou. Boží plán je větší než naše plány, dává lásku milovanému člověku i celou budoucnost. „*Víra pak pomáhá pochopit*

---

⁴⁹ PAVEL VI. Encyklika *HUMANA VITAE*. Cesta, Brno 2014, čl. 10.

⁵⁰ Srov. tamtéž, čl. 9.

⁵¹ Srov. PAVEL VI. Apoštolská exhortace *EVANGELII NUNTIANDI*. Zvon, Praha 1990, čl. 71.

⁵² Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 1.

⁵³ Tamtéž, čl. 15.

⁵⁴ Srov. BENEDIKT XVI. Encyklika *DEUS CARITAS EST*. Paulínky, Praha 2006, čl. 2.

⁵⁵ Tamtéž, čl. 11.

*plození potomků v celé jeho hloubce a bohatství, protože v něm dává poznat tvořivou lásku, která nám dává a svěřuje tajemství nového člověka.*⁵⁶

Apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (*Radost evangelia*, 2013) papeže Františka připomíná rodinu čelící kulturním výzvám. Nabízí pohled na dnešní církev, na evangelizaci rodiny v současnosti při předávání víry, její misijní rozměr, včetně krizí a nebezpečí ve společnosti. Podle papeže Františka není úmyslem: „*podávat podrobnou a úplnou analýzu soudobé reality*“,⁵⁷ ale poukázat na reálné skutečnosti světa a naznačit směr církve, kterým se bude ubírat. Zároveň zdůraznil, že „*plně lidskými se stáváme tehdy, když jsme více než lidští, když dovolíme Bohu, aby nás vyváděl z nás samotných, abychom dospěli ke svému opravdovějšímu bytí. Zde je pramen evangelizačního působení*“,⁵⁸ který nás vede a provází na duchovní cestě za Kristem a s Kristem.

---

⁵⁶ PAPEŽ FRANTIŠEK. Encyklika *LUMEN FIDEI*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2013, čl. 52.

⁵⁷ PAPEŽ FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *EVANGELII GAUDIUM*. Paulínky, Praha 2014, čl. 51.

⁵⁸ Tamtéž, čl. 8.

2 POSYNODÁLNÍ DOKUMENTY FAMILIARIS CONSORTIO A AMORIS LAETITIA Z POHLEDU RODINNÝCH VZTAHŮ

Každá společnost, která prochází hlubokými změnami i rozsáhlými proměnami v kulturních, sociálních a hospodářských oblastech, život člověka a rodiny ovlivňuje jak v občanském i v náboženském životě. Obě řádná shromáždění biskupské synody, které v roce 1980 a 2015 zasedaly, vzešly z podnětu papežů a aktuálnosti dané doby, která vyžadovala zabývat se konkrétními situacemi a obtížemi, jež manželství a rodiny v jejich křesťanském poslání oslabují a deformují. Spolupráce a bratrská jednota synodálních otců z různých krajín světa, která měla řešit a zabývat se nejpálčivějšími otázkami rodinných situací, přinesla plody ovoce v posynodálních dokumentech FC a AL. Prvotní místo v rodinách patří meziosobním vztahům napříč generacemi, které z rodiny dělají první přirozené společenství. Ve svých katechezích, určených rodinám, Svatý otec František zdůrazňuje silné a mocné pouto mezi generacemi, které má být „zárukou budoucnosti a zárukou opravdu lidských dějin.“⁵⁹

Bez manželského svazku a prohlubování jednoty manželů by nebyla žádná rodina ani žádné vztahy. Manželství je základem pro další budování a rozšiřování většího společenství, které tvoří rodiče a děti, sourozenci, příbuzní a další spolubydlíci.⁶⁰ V tomto rozvětveném rodinném společenství nemůže chybět láska, která svou dynamickou vnitřní silou vytváří přirozenou jednotu k upevnování mezilidských vztahů všech členů rodiny, která garantuje rodinnému společenství harmonii a stabilitu. Všichni členové rodiny mají podle svých možností, milostí a darů každodenně a zodpovědně přistupovat k budování meziosobních vztahů. Tyto vztahy mají oporu v pevných základech rodinného společenství, jež jsou nejvíce viditelné v projevech vzájemné nezištné lásky mezi osobami. Ty působí v nejzákladnější podobě, kterou nejvíce potřebují malé děti, staří i nemocní, v rodině i ve společnosti. Lze tedy konstatovat, že vzájemné pouto v generačních vztazích nejvíce pociťujeme a utužujeme při prožívání a sdílení různých radostných i bolestných životních okamžiků. Rodinu, v níž jsou vzájemně předávány dobra a základní morální hodnoty, lze výstižně

---

⁵⁹ Svatý otec, Rodina: Potomstvo. Katecheze papeže Františka na generální audienci, nám. sv. Petra [online][cit. 1. 10. 2017], in Česká sekce vatikánského rozhlasu (11. 2. 2015), dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21466>.

⁶⁰ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 21.

nazvat „školou plnějšího lidství“,⁶¹ nebo také „školou lidských ctností a křesťanské lásky.“⁶²

2.1 Stručný pohled na adhortaci *Familiaris consortio* z pohledu dnešní doby

V apoštolské adhortaci Jan Pavel II. o rodině napsal: „V plánu Boha Stvořitele a Vykupitele nalézá rodina nejen svou „totožnost, to co „je“, nýbrž své poslání – to, co může a musí dělat.“⁶³ Rodina založená na manželství od samotného počátku je Božím plánem a je povolána k úkolům vycházejícím z její existenční podstaty. Jan Pavel II. ve svém dokumentu apeluje na každou rodinu, když se na ni obrací s výzvou, aby se rodina tohoto světa stala tím společenstvím života a lásky za přímé účasti a odpovědnosti všech jejích členů, jenž tento úkol s oddaností a pokorou přijímají.⁶⁴

Adhortace FC je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole pod názvem „Rodina dnes - světlo a stíny“ Jan Pavel II. popisuje situaci rodiny ve společnosti ze dvou pohledů: člověk má víc osobní svobody, je otevřen mezilidským vztahům, vnímá vážnost a poslání manželství i odpovědnost k výchově dětí i upevňování vztahů mezi rodinami, na druhé straně, probíhá deformace určitých základních hodnot, které se projevují špatným chápáním nezávislosti manželů, vztahy uvnitř rodin spojené s těžkostmi při předávání základních hodnot.⁶⁵

K negativním pohledům, které rodinu napříč generacemi ovlivňují, je znevažování rodičovské autority, zásahy do práv rodičů i do výchovy dětí, nárůst rozvodů, odsouzení plodnosti, sterilizace, potraty či vykořisťování žen – to vše odráží deformované názory na svobodu.⁶⁶ Tyto projevy vrhají zcela jiný pohled na rodinu, kde každý v rodině preferuje svůj vlastní zájem, manželství se stává pouhou smlouvou a rodina utilitářskou dohodou pro ty, kteří v takovéto rodině žijí.⁶⁷

---

⁶¹ 2. Vatikánský koncil. Pastorální konstituce *GAUDIUM ET SPES*. čl. 52; JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 21.

⁶² KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, č. 1666, s. 420; srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. čl. 36; srov. Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. Paulínky, Praha 2016, čl. 274.

⁶³ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. čl. 17.

⁶⁴ Srov. tamtéž, čl. 17.

⁶⁵ Srov. tamtéž, čl. 6.

⁶⁶ Srov. WEIGEL, G. *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.* Práh, Praha 2000, s. 380.

⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 380.

Podle Jana Pavla II. se musí církev důkladně zasazovat o dodržování základních pravých lidských hodnot, práv muže a ženy i spravedlnosti ve společnosti, a působit tak na svědomí věřících při budování pravého „*rodinného humanismu*.“⁶⁸

V druhé kapitole „Manželství a rodina v Božím plánu“ Jan Pavel II. představuje teologickou reflexi člověka stvořeného k obrazu a povolání Boží láskou vyjádřeného manželským svazkem jakožto společenství mezi Bohem a člověkem. Křesťanský manželský svazek je nerozlučitelným společenstvím muže a ženy, které je obrazem tajemství Kristova vtělení a jeho smlouvy.⁶⁹

Třetí kapitola tvoří jádro posynodálního dokumentu s názvem „Úkoly křesťanské rodiny,“ která je v každé době povinna „...*střežit lásku, zjevovat ji a sdělovat jako živý projev a skutečnou účast na Boží lásce k lidem a na lásce Krista, našeho pána, k jeho Snoubence církvi.*“⁷⁰ Jedinečnost a rozmanitost bohatství rodiny s jejími zvláštními úkoly vycházející z lásky zdůraznila i poslední synoda, která vyzdvihla čtyři všeobecné úkoly a pilíře rodiny, mezi které patří: a) vytváření osobního společenství; b) služba životu; c) účast na vývoji společnosti; d) účast na životě a poslání církve.⁷¹ Rodina představuje „*první místo humanizace*“⁷² lidské osoby i společnosti jakožto základní buňku společnosti, která je „*kolébkou života a lásky,*“ *do níž se člověk „rodí“ a „roste.*“⁷³

První společenství a první vztah se uskutečňuje mezi manžely, kteří svou věrností každodenně plní manželský slib. Darování úplné a jedinečné manželské lásky, vede muže a ženu k úplnému sebeodevzdání a k potvrzení nerozlučitelnosti manželství s posláním zachovávat věrnost i přes značné potíže a zkoušky, které manželství přináší.

Rodina založená na manželství představuje „*světové dědictví*“⁷⁴ kdy manželský svazek je základním stavebním prvkem pro budování většího rodinného společenství, nazývaného malá nebo domácí církev,⁷⁵ která je a bude místem a „*školou pravého*

---

⁶⁸ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 7; srov. JAN PAVEL II. Posynodní apoštolský list *CHRISTIFIDELES LAICI*. Zvon, Praha 1990, čl. 40.

⁶⁹ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. čl. 13.

⁷⁰ Tamtéž, čl. 17.

⁷¹ Srov. tamtéž, čl. 17.

⁷² JAN PAVEL II. Posynodní apoštolský list *CHRISTIFIDELES LAICI*. čl. 40.

⁷³ Tamtéž, čl. 40.

⁷⁴ BENEDIKT XVI. *Myšlenky o rodině/Benedikt XVI., výbor z textů papeže Benedikta XVI.* Paulínky, Praha 2010, s. 48.

⁷⁵ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. čl. 21.

*humanismu.*⁷⁶ Každá domácnost se může stát malou rodinnou církví, společenstvím různých generací, v kterých se předává Boží slovo, v němž „*paměť minulosti žije v přítomnosti a zůstává otevřena budoucnosti.*“⁷⁷ V domácí církvi se skrze rodiče všem členům rodiny zprostředkovává a předává největší Boží dar – víra. Rodina se po boku církve má stát místem, kde se prožívá evangelium v jeho plnosti.

Rodina je podle Jana Pavla II. „*společenstvím osob manžela a manželky, rodičů a dětí, příbuzných*“,⁷⁸ kteří dennodenně spolupracují na vytváření generačních vztahů. Tyto vztahy spojuje láska muže a ženy, která se dál v rodinném prostředí předává ostatním členům rodiny – „*mezi rodiči a dětmi, bratry a sestry, příbuznými a spolubydlícími*“,⁷⁹ k hlubšímu porozumění a úzkému propojení, které je vybudováno na přirozených poutech těla a krve. V adhortaci FC věnuje Jan Pavel II. ucelenou část širšímu rodinnému společenství. Ve společnosti a každé kultuře zasluhuje žena, žena jako matka, důležitou a prvořadou pozornost. Jan Pavel II. zdůrazňuje a vyzdvihuje práva a povinnosti ženy, její důstojnost, rovnocennost, kterou zasluhuje stejnou jako muž, nezcizitelná práva a odpovědnost, která jí přísluší v rodině při výchově dětí i ve společnosti při respektování povolání. Církev, jakožto nositelka základních hodnot, musí obhajovat a hájit rovnoprávnost a rovnou důstojnost muže a ženy v rodině a ve společnosti, jak dále uvádí Jan Pavel II., musí ale dbát na rozmanitost zvyklostí a kultur ve světě. Ve svých návrzích synodální otcové kladou důraz na zvláštní pastorační k odstranění různých forem pokořujících diskriminací ve společnostech, které ženu urážejí a snižují její práva, důstojnost a vážnost v rodině i ve společnosti.⁸⁰

Muž ve vztahu k ženě má zachovávat hlubokou úctu a nesrážet její lidskou důstojnost, projevovat něžnou a silnou lásku, která se naplno uskutečňuje v poslání, plodit a vychovávat děti. Projevovaná láska manžela k manželce i k dětem v něm uskutečňuje pravé otcovství. Jeho úloha a postavení v rodině má nenahraditelný význam při upevňování soudržnosti všech členů rodiny i odpovědnosti při výchově dětí.

Jedním ze základních poslání církve i povinností společnosti je věnovat mimořádnou pozornost dítěti, jeho nezcizitelným právům na život i pro život. Slova, která přednesl Jan Pavel II. na generálním shromáždění Organizace spojených

---

⁷⁶ BENEDIKT XVI. *Myšlenky o rodině/Benedikt XVI., výbor z textů papeže Benedikta XVI.* Paulinky. Praha 2010, s. 14; srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. čl. 7.

⁷⁷ Tamtéž, s. 47.

⁷⁸ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. čl. 18.

⁷⁹ Tamtéž, čl. 18.

⁸⁰ Srov. tamtéž, čl. 24.

národů dne 2. října 1979, jsou jasným důkazem toho, že „žádná země ani politický systém nemůže myslet na svou budoucnost jinak než s pohledem upřeným na tyto nové generace, které přejímají od svých rodičů mnohostranné dědictví hodnot...“⁸¹ V péči o každé dítě se prověřuje skutečný a pravý vztah člověka k člověku.

Projevovat lásku a úctu, poskytovat pomoc nemocným, opuštěným starým lidem, je povinností každé kultury na světě. Realita dnešní doby vykazuje spíše negativní postoj k lidem, kteří jsou odkázáni na pomoc druhých. Každá generace lidské populace má své důležité místo i úlohu v životě a ve společnosti, a proto mladá ani střední generace nemůže o svých předchůdcích říct, že jsou nepotřební, nebo jsou rodině na obtíž. Podle Jana Pavla II. mají staří lidé často zvláštní dar, tedy že dokážou překonat bariéry mezi generacemi mnohokrát dříve, než nastanou,⁸² nebo často odlehčit narůstající napětí mezi rodiči a dětmi. Svými prožitými zkušenostmi, v nichž se snoubí lidské, kulturní, mravní a sociální hodnoty,⁸³ jsou důležitou školou života a přínosem pro blaho rodiny i každé společnosti.

Čtvrtý oddíl věnuje Jan Pavel II. pastorační rodin, zvláště těm, kteří žijí v těžkých podmínkách. Církev svou pastorační činností doprovází a podporuje rodinu v různých úsecích jejího vývoje. FC tak přináší tři úseky postupného procesu, jak připravit mladé lidi na manželský a rodinný život jako křesťanské povolání, které spočívá v přípravě vzdálenější, bližší a bezprostřední. Poslední část čtvrtého oddílu je věnována zvláštní pastorační péči rodinám. Církev jí věnuje značnou pozornost, zvláště v době rychlých proměn ve společnosti, kdy se mnoho rodin, nevyjímaje katolíků, nachází ve svízelných situacích, nebo situacích, které jsou nábožensky i občansko-právně neregulární.⁸⁴ Tyto skutečnosti přispívají k oslabení instituce manželství a rodiny.

Adhortace FC byla s nadšením přijata jak kněžími, tak i širokou laickou veřejností, která se pastorační rodin v 80. letech minulého století zabývala. I když není obsahově rozsáhlá, důležitost tohoto dokumentu spočívá v pastorační snaze církve podpořit rodinu krok za krokem při upevňování i v obnově rodinné pastorace, nabízet pomoc a ochranu těm, kteří žijí v těžkých životních podmínkách. Dokument FC trvá na tradiční církevní morálce a zdůrazňuje velkou důležitost manželství a rodiny pro budoucnost světa a církve. FC tak svým obsahem a posláním patří mezi dokumenty

---

⁸¹ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 26.

⁸² Srov. tamtéž, čl. 27.

⁸³ Srov. BENEDIKT XVI. Myšlenky o rodině/Benedikt XVI., výbor z textů papeže Benedikta XVI. Paulínky, Praha 2010, s. 155.

⁸⁴ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. čl. 79.

papežského učení, které se zabývají, jak Jan Pavel II. věřil, otázkami „zásadní důležitosti.“⁸⁵ Vždyť pravá podstata rodiny se odvíjí od schopností pomáhat druhým, zachovávat soudržnost i jakousi uzavřenost pro intimitu, která dále „umožňuje neopakovatelné důvěrné sdílení života a zážitků jednotlivých členů a která jí uschopňuje, je-li dobře prožita, být přínosem mnoha dalším lidem.“⁸⁶

Adhortace FC vztahuje současné obtíže, problémy a závazky vyplývající z rodinného života ke klíčovému tématu Jana Pavla II., kterou je skutečná svoboda. V dokumentu Jan Pavel II. brání „nezadatelná práva“ rodičů, kteří jsou Bohem určeni být hlavními vychovateli svých dětí, za pomoci ostatních vzdělávacích institucí, které mají sloužit rodičům i rodinám, a právě toto tvrzení se v minulé době nemohlo ztotožňovat s postupy demokratických ani totalitních zemí.⁸⁷ Od adhortace se také očekávaly pokrokové změny v sexuální etice, či úpravy stále aktuálních neregulérních situací nerozlučených či rozvedených katolíků, nebo katolíků, kteří žijí v občanských manželských svazcích.

Smyslem adhortace není předložit jediný a správný postup při řešení problémů a vnitřních krizí, jež se rodiny a rodinných vztahů dotýkají. Je povzbuzením pro další generace, jak lépe zvládat nestandardní situace a životní překážky v rodinách, a společně s církví tak pracovat na velkolepém a úžasném díle při předávání křesťanských hodnot. Celou adhortaci lze výstižně shrnout následovně: „*pozitivní obrana manželství a rodiny z pozice antropologické, biblické, teologické, navíc z pozice obrany základních lidských práv.*“⁸⁸

2.2 Stručný pohled na Amoris laetitia a její přínos pro rodinu

Na základě návrhů předložených biskupskou synodou byla papežem Františkem zpracována a dne 19. března 2016 vydána dlouho očekávaná posynodální exhortace Amoris laetitia. Její poselství je adresované všem křesťanským rodinám světa, i těm, které Boha teprve hledají. AL je shrnutím obou synod o rodině, které jak uvádí v úvodu papež František „*mohou, dát orientaci pastorační reflexi, dialogu a praxi a současně*

---

⁸⁵ WEIGEL, G. *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.* Práh, Praha 2000, s. 379.

⁸⁶ K jednomu dokumentu o rodině, [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.manzelstviarodina.cz/news/fc/>.

⁸⁷ Srov. WEIGEL, G. *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.* Práh, Praha 2000, s. 381.

⁸⁸ DOLISTA, J. *Naděje vložená do manželství.* Matice cyrilometodějská, Olomouc 1994, s. 162.

dodat rodinám odvahu, povzbuzení a pomoc“⁸⁹ na jejich cestě při překonávání překážek a těžkostí s tím spojených.

Posynodální dokument se tak opět po třiceti pěti letech od vydání apoštolské adhortace Jana Pavla II. dostává do povědomí široké odborné i laické veřejnosti v době, kdy současný význam rodiny je silně narušený. Svým poselstvím a pastoračním přístupem vzbuzuje AL velkou pozornost a ohlasy, v určitých případech i polemiky u těch, kteří od ní očekávali převratné změny. Svatý otec v AL v návaznosti na kritické ohlasy, jež zazněly z řad duchovních i představených církve uvádí, „že *nelze od synodu nebo od této exhortace očekávat nové obecné normy kanonické povahy, aplikovatelné na všechny případy*“,⁹⁰ spíše povzbudit v konkrétních situacích k odpovědnému a pastoračnímu rozlišování v individuálních případech.⁹¹ Papež František chce změnit styl pastorační, nechce měnit učení církve, a proto podle Ambrose volí tu náročnější cestu, než jsou obecné normy pastorační, mluví o cestě pastorační konverze,⁹² kterou je vhodné iniciovat na úrovni místních církví, farností či jednotlivých společenství.⁹³

Dokument je rozsahem a složitostí témat značně obsáhlý. Je složen z několika odlišných částí, které vytvářejí tři redakční styly: první vychází se synodních zasedání, druhý se odvolává na katechezi o rodině i na odkazy sv. Jana Pavla II. V posledním stylu jsou zachyceny nové myšlenky papeže, které předkládají klíč k interpretaci a jsou základním pilířem pro čtvrtou a pátou kapitolu a vedou k pochopení nejvíce diskutované osmé kapitoly.⁹⁴ V návaznosti na rozsáhlost a odlišnost jednotlivých témat, která jsou v exhortaci zastoupena, je každá kapitola něčím výjimečným a obohacujícím pro každého člověka.

První kapitola je inspirována Písmem svatým. Druhá kapitola se zaměřuje na realitu dnešních rodin spojenou s výzvami i s nebezpečími, které rodinné vztahy oslabují. Dále Svatý otec poukazuje na zdravou sebekritiku vidět reálný stav věcí, které se nepodařilo naplnit. Třetí kapitola je věnována rodině v odkazech církevních dokumentů, i jejímu poslání spočívající v předávání života a při výchově dětí. Prvotní

---

⁸⁹ Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. Paulínky, Praha 2016, čl. 4.

⁹⁰ Tamtéž, čl. 300.

⁹¹ Srov. tamtéž, čl. 300.

⁹² Srov. AMBROS, P. *Doprovázet, rozlišovat a integrovat: uvedení do pastorační antropologie*. Refugium, Velehrad-Roma, s.r.o., Olomouc 2016, s. 10.

⁹³ Srov. tamtéž, s. 14.

⁹⁴ Srov. GRANADOS, J., KAMPOWSKI, S., PÉREZ-SOBA J. J., *Nová pastorační péče o rodiny: průvodce podle Amoris laetitia: doprovázení, rozlišování a začlenění*. Akademie kanonického práva, Brno 2017, s. 9.

právo rodičů vychovávat děti je výzvou pro dnešní generace. Pro církvev to znamená být rodičům pastorační činností nablízku a důstojně jim pomáhat a spolupracovat při naplňování výchovného poslání. Čtvrtá kapitola je věnována vlastnostem pravé lásky, kterou manželé pěstují ve vztazích k dětem i dalším příbuzným. Svatý otec pojednává o vlastnostech lásky, které jsou symbolicky vyjádřeny v hymnu na lásku apoštola Pavla.

Pátá kapitola AL poukazuje na krásu a pestrost posvátného manželského svazku, s tím nejvyšším cílem, kterým je dar Boží – dítě. Svatý otec popisuje lásku mateřskou a plodnou, bez níž by rodina nebyla tím, čím je, „kolébkou života.“⁹⁵ V návaznosti na generační vztahy vyzdvihuje svatý otec roli matky, nezastupitelnou roli otce v rodině i účast prarodičů a ostatních příbuzných na životě a poslání rodiny.

Šestá kapitola je věnována některým pastoračním výzvám církve doprovázet a pomáhat křesťanským rodinám na jejich cestě při překonávání obtíží a složitých problémů. Na této cestě jim pomáhá farnost, kterou Svatý otec nazývá „rodinou rodin.“⁹⁶ Zvláštní důraz a péče je věnována mladým lidem v přípravě na manželství. Dále svatý otec neopomíná ani různé osobní a rodinné krize, které se v rodinách vyskytují.

V sedmé kapitole Svatý otec pojednává o výchovné roli rodičů k dětem, která spočívá v pěstování a rozvíjení základních návyků, ctností, i osobní svobody. V další části vyzdvihuje úlohu rodičů mluvit o sexuální výchově, která se má dětem a mladým lidem předkládat přiměřeně a rozumně. Poslední část je věnována důležitému místu v rodině, a to předávání a povzbuzování ve víře, která se nemá vnucovat, ale svobodně nabízet.

Církvev vnímá složitost některých rodin, které prožívají zklamání, ztrátu lásky a právě je chce starostlivě doprovázet, pomáhat jim nalézat důvěru a naději v životě, protože Boží milost působí i na ně. Osmá kapitola je věnována složitým „neregulérním situacím“ v konkrétních rodinách, které procházejí životními zkouškami i trápením, a ke kterým se má přistupovat s citlivým a pečlivým pastoračním přístupem. Papež František jí věnuje zvláštní pozornost, nabízí a pojmenovává změny a cesty pastorače v třech klíčových slovech doprovázet, rozlišovat a integrovat. Poslední kapitola je věnována manželské a rodinné spiritualitě, která vychází z toho, že žádná rodina není

---

⁹⁵ JAN PAVEL II. Posynodní apoštolský list *CHRISTIFIDELES LAICI*. Zvon, Praha 1990, čl. 40.

⁹⁶ Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. Paulínky, Praha 2016, čl. 202.

dokonalá jednou provždy, proto potřebuje neustále rozvíjet meziosobní vztahy, soudržnost, čisté úmysly, lásku, tíhnutí k něčemu, co nás přesahuje a co nás vybízí usilovat o plnost lásky a společenství.⁹⁷

Svým obsahem přináší AL celistvý pohled na situaci rodiny ve světle zjevených pokladů a moudrostí tvořených tradicemi církve, církevními dokumenty a Písmem svatým. Exhortace AL přináší současnému světu obsáhlý duchovní a pastorační dokument, který, jak uvedl v úvodu AL papež František, se má číst postupně a pomalu. AL je nabízena křesťanským rodinám, zaprvé jako podnět vážit si všech darů manželství a rodiny a vážit si skutečných hodnot, ke kterým patří šlechtnost, věrnost, trpělivost.⁹⁸ Zadruhé je jejím cílem přinést povzbuzení všem rodinám, „*aby byly znamením milosrdenství a blízkosti tam, kde se rodinný život neuskutečňuje dokonale anebo neprobíhá v pokoji a radosti.*“⁹⁹

AL se nesnaží popsat pouhou krásu, ideál manželství a rodiny, ale podle Opatrného „...*bere vážně obtížné situace lidí a do nich se snaží stále svítit světlem evangelia.*“¹⁰⁰ Podle Ambrose AL nabízí vhodné a nové způsoby myšlení, které nemění nauku, nýbrž jiný uhel pohledu.¹⁰¹ Dokument předkládá mnoho pastoračních situací a podnětů, mnohdy sdělovaných až vyprávěcí formou, kterému by rozuměli všichni lidé. Důležitým znakem, jak uvádí Opatrný, je typicky jezuitský důraz kladený na rozlišování různých situací a jejich příčin na rozdíl od jednoduchého „nálepkování.“¹⁰² Tento výrazný prvek, který je v tomto dokumentu používán, specifický pro AL, se od ostatních papežských dokumentů výrazně odlišuje.

Podle slov kardinála Schönborna, vrcholem AL jak pojímá sám Svatý otec, není pouze osmá kapitola, která vzbudila nejvíce reakcí, ale vrcholem či středem exhortace, která zasluhuje stejnou pozornost, je její čtvrtá a pátá kapitola.¹⁰³ Dále uvedl, že křesťanský život v rodině má být radostí a tento přístup se podle něj v AL

---

⁹⁷ Srov. Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. Paulínky, Praha 2016, čl. 325.

⁹⁸ Srov. tamtéž, čl. 5.

⁹⁹ Tamtéž, čl. 5.

¹⁰⁰ Přehledně o dokumentu *Amoris laetitia* papeže Františka [online][cit. 1. 10. 2017] dostupné z: <http://www.pastorace.cz/clanky/prehledne-o-dokumentu-amoris-laetitia-papeze-frantiska>.

¹⁰¹ Srov. Teologický časopis *STUDIA THEOLOGICA*, ročník XX, číslo 1, Univerzita Palackého, Olomouc, 2018, s. 16.

¹⁰² Srov. Přehledně o dokumentu *Amoris laetitia* papeže Františka [online][cit. 1. 10. 2017] dostupné z: <http://www.pastorace.cz/clanky/prehledne-o-dokumentu-amoris-laetitia-papeze-frantiska>.

¹⁰³ Srov. Radost z lásky v německé diskusi. [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.katyd.cz/clanky/prilohy/perspektivy/radost-z-lasky-v-nemecke-diskusi.html>.

naplňuje.¹⁰⁴ Papež František v promluvě o AL v červnu 2016 představil tři pro něj klíčové myšlenky, ke kterým se má přistupovat s vážností, a to je úcta k rodině, nevytvářet pastorační ghett a myslet na staré lidi a oceňovat je.¹⁰⁵ Jak dále uvádí, je potřeba ke všem rodinám, nejen k těm, které chodí do kostela, přistupovat s „misionářskou kreativitou“,¹⁰⁶ nikoho neodsuzovat, ani neodmítat v konkrétních „neregulérních“ a složitých situacích, ale dívat se na ně s takovým jemnocitem „s jakým se na ně dívá Bůh.“¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ Srov. doprovázejme a integrujme zraněné, vybízí exhortace Radost z lásky, [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://zpravy.proglas.cz/archiv-clanku/doprovazejme-a-integrujme-zranene-vybizi-exhortace-radost-z-lasky/>.

¹⁰⁵ Srov. Papež komentoval exhortaci z Radost lásky [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/160621papez-frantisek-komentoval-exhortaci-radost-lasky>.

¹⁰⁶ Papež komentoval exhortaci z Radost lásky [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/160621papez-frantisek-komentoval-exhortaci-radost-lasky>.

¹⁰⁷ Papež komentoval exhortaci z Radost lásky [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/160621papez-frantisek-komentoval-exhortaci-radost-lasky>.

3 RODINA JAKO BEZPEČNÝ DOMOV LÁSKY A POKOJE

Rodina je privilegovaným místem, kde se formuje osobnost dítěte, předává výchova i utvářejí vztahy k lidem. Stává se základní biologickou jednotkou společnosti, významnou pro udržení lidstva, a potřebnou k tomu, aby propojovala „*generace a vytvářela mezi nimi kontinuitu solidarity*.“¹⁰⁸ Důležitost a existence rodiny směrem ke společnosti i obráceně potvrzuje také fakt že, „*generace ovlivňuje společnost a společnost působí na generaci*.“¹⁰⁹

Výstižná je charakteristika rodiny s odkazem na generace v preambuli Charty práv rodiny, která říká, že je „*místem setkání různých generací, které si navzájem pomáhají osvojit si plněji životní moudrost a být ve shodě s právy jednotlivých osob, jak to společenský život vyžaduje*.“¹¹⁰ Práva rodiny, které jsou v různých zemích přehlíženy, nebo potlačovány, byly shrnuty ve FC a staly se základem pro vydání dokumentu „*Charty rodinných práv*.“¹¹¹ V roce 2004 byl v České republice schválen dokument Národní koncepce rodinné politiky, jako první svého druhu, jehož cílem bylo posílit již tak oslabenou pozici přirozených funkcí rodiny, její soudružnost i potřeby při vytváření stabilního zázemí všech členům, jelikož bez fungující rodiny by byla „*ohrožena samotná existence dané společnosti*.“¹¹² V dokumentu je rodina chápána v širších souvislostech ve vztahu k žijícím generacím nikoli pouze jako základní rodina, ve které žijí rodiče a děti. Funkční soudržná rodina se stává místem solidarity, respektu a úcty mezi generacemi. Pojem rodina je zde chápán jako prostor, „*ve kterém dochází k formování osobnosti člověka, prostorem tvorby lidského kapitálu, výchovy a růstu budoucích generací*“,¹¹³ jsou potřebné a nezbytné pro udržitelný rozvoj a prosperitu každé společnosti. Rodina je nenahraditelnou institucí lidského společenství a nic na světě ji nemůže zcela nahradit. Původ rodiny se datuje od počátku, je tedy starší institucí s vlastním právem nežli jakékoliv státní zřízení, které nesmí do vlastních práv

---

¹⁰⁸ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Sociologické nakladatelství, Praha 2003, s. 9.

¹⁰⁹ SAK, P., KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Grada Publishing a.s., Praha 2012, s. 47.

¹¹⁰ Charta práv rodiny [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z:

<http://www.teologicketexty.cz/casopis/1990-5/Charta-prav-rodiny.html>.

¹¹¹ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 46.

¹¹² Národní koncepce rodinné politiky [online][cit. 30. 9. 2017], dostupné z:

https://mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf.

¹¹³ Národní koncepce rodinné politiky [online][cit. 30. 9. 2017], dostupné z:

https://mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf.

rodiny zasahovat, jeho povinností je však rodinu podle možných sil a prostředků podporovat.¹¹⁴ „*Bůh si přeje, aby rodina založená na manželství byla prostředím, z něhož vzejde každý člověk, místem, kde nabývá vlastní identity, kde je bezpodmínečně a bez ohledu na zásluhy přijímán a uznáván.*“¹¹⁵ Rodina tak jedinečným způsobem zastává prioritní postavení ve společnosti a vytváří vhodné prostředí, kde se nový člověk rodí a tělesně i duševně vyvíjí. Je právem označena jako „*svatyně života*“,¹¹⁶ místem, kde je dar Boží v podobě života „*přijímán a chráněn před nejrůznějšími útoky, jímž je vystaven, a kde se může rozvíjet v souladu s požadavky opravdového lidského růstu.*“¹¹⁷

Ve společenském i církevním plánu se rodina označuje za „*základní buňku života společnosti*“,¹¹⁸ kdy se jednotlivcům vštěpují mravní hodnoty a z generace na generaci předávají duchovní a kulturní tradice. Společnost od rodiny očekává její nejdůležitější plodivou funkci, která představuje základní podmínku její existence, i přesto, že se v dnešní době stává křehčí a zranitelnější právě v manželském soužití. Její funkčnost a prosperita jsou oslabeny nefungujícími mezigeneračními vztahy, ekonomickou, kulturní a sociální situací ve společnosti. I když ve společnosti nacházíme mnoho pozitivních vlivů, musíme si připustit, „*že je z různých hledisek civilizací nemocnou, která v člověku působí hluboké a škodlivé změny*“,¹¹⁹ především tím, že se „*odvrátila od plné pravdy o člověku, od pravdy o tom, že muž a žena existují jako osoby.*“¹²⁰ Současný stav rodin je jasným příkladem toho, že se rodiny ocitají ve stále větších krizových situacích. Jedním z nejzávažnějších problémů dnešní civilizace je přibývající rozvodovost, která má dopad na zvýšení nárůstu neúplných

---

¹¹⁴ Srov. KASPER, W. *Evangelium o rodině: úvodní projev k připravované synodě o rodině*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2014, s. 19.

¹¹⁵ MIRAS, J., BANARES, J. I. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. Axis, Pardubice 2014, s. 99.

¹¹⁶ JAN PAVEL II. Encyklika *EVANGELIUM VITAE*. Příloha týdeníku Matice cyrilometodějské SVĚTLO, Olomouc 1995, čl. 88.

¹¹⁷ Papežská rada pro spravedlnost a mír. *Kompendium sociální nauky církve*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2008, čl. 230, s. 161; JAN PAVEL II. Encyklika *CENTESIMUS ANNUS* k stému výročí encykliky *Rerum novarum* (1. května 1991). Zvon, Praha 1991, čl. 39.

¹¹⁸ *KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, čl. 2207, s. 542.

¹¹⁹ Papežská rada pro rodinu *Zásady pro výchovu v rodině*. Lidská sexualita: Pravda a význam (8. prosince 1995). [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/LidskaSexualitaPravdaAVyznam.htm>. čl. 6; JAN PAVEL II. *Dopis rodinám* (2. února 1994). Matice cyrilometodějská (příloha týdeníku SVĚTLA), Olomouc 1994, čl. 20.

¹²⁰ Papežská rada pro rodinu *Zásady pro výchovu v rodině*. Lidská sexualita: Pravda a význam (8. prosince 1995). [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/LidskaSexualitaPravdaAVyznam.htm>. čl. 6; JAN PAVEL II. *Dopis rodinám*. čl. 20.

rodin, v nichž často chybí péče otce nebo matky a jejich rodičovská autorita. Rodina v takovýchto krizových momentech ztrácí stabilitu a harmonii, je zranitelnější v mnoha společenských oblastech, ztrácí se ideál manželství a narušují se rodinné vazby.

Dalším rostoucím trendem je nemanželské soužití, střídání partnerů i narůst registrovaných partnerství, které výrazně oslabují a zpochybňují tradiční úlohu manželství a rodiny a jejich klíčovou důležitost pro společnost. I přes okolnosti, které rodinu v dnešní době provázejí, je nutno dodat, že *„zdravá a jednotná rodina navzdory osobním problémům a vnějšímu tlaku je malým semínkem, které je schopno obnovit vyhaslé, beznadějně a smutné pojetí rodiny, jež je dnes v mnoha kulturách tak rozšířené.“*¹²¹

Rodina tedy není jen právní, společenská a hospodářská jednotka, nýbrž, jak je uvedeno v Chartě práv rodiny, je *„společenstvím lásky a solidarity, kde se jedinečným způsobem náležitě učí a předávají kulturní, etické, společenské, duchovní a náboženské hodnoty podstatné pro rozvoj a prospěch vlastních členů i společnosti.“*¹²² Rodina se ve svém poslání stává skutečným společenstvím různých generací, *„v němž paměť minulosti žije přítomností a zůstává otevřena budoucnosti.“*¹²³ Představuje tak protkanou síť mezilidských vztahů, založených na společenství osob, jejichž snahou je vyvářet a spolupodílet se na pravém osobním společenství. Každý den uvnitř rodiny i ve společnosti se všichni lidé snaží svým přispěním podílet na mezilidských vztazích založených na lásce, otevřené komunikaci a dialogu, spravedlnosti, toleranci a úctě, někdy i za velmi obtížných situací. Rodinné společenství svým úsilím a vytrvalostí vytváří pevný, důvěrný a laskavý vztah rodičů k dětem a sourozencům navzájem. To, jak se k sobě navzájem chovají, s jakou důvěrou a láskou přistupují k členům rodiny, je jejich vlastním zrcadlem, v němž se odráží jejich chování k ostatním lidem. V konečném důsledku tento způsob a projev lásky a solidarity k jiným lidem je projevem oddané lásky k Bohu. Podle slov Jana Pavla II. *„církve nalézají v rodině, zrozené ze svátosti, svou kolébku a místo, kde se spojuje s generacemi lidstva“*¹²⁴ k lepšímu utváření křesťanského společenství. Každá další budoucnost lidské populace bude v *„rukou těch, kteří jsou schopni dát budoucím generacím důvody*

---

¹²¹ MIRAS, J., BANARES, J. I. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. Axis, Pardubice 2014, s. 164.

¹²² Charta práv rodiny (22. října 1983), [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z <http://www.teologicketexty.cz/casopis/1990-5/Charta-prav-rodiny.html>.

¹²³ BENEDIKT XVI. *Myšlenky o rodině/Benedikt XVI., výbor z textů papeže Benedikta XVI.* Paulínky, Praha 2010, s. 48.

¹²⁴ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 15.

k životu a k naději“¹²⁵ vážit si božího daru, jež byl člověku darován, a naplňovat je tím nejkrásnějším možným způsobem žít v lásce, objevovat a předávat krásu víry a hledět s nadějí do budoucna.

„*Bůh je láska*,“ (1 Jan 4,8), z Boží lásky byl stvořen člověk k Božímu obrazu a podobě (srov. Gn 1,26), která se dál plynule předává v dalších generacích. V tomto aktu stvoření nalézá člověk osobní vztah k Bohu i ke svým blízkým. „*Láska je největším darem, který Bůh lidem dal, je jeho zaslíbením a naší nadějí*“,¹²⁶ láska je všudypřítomná tam, kde žijeme s druhými lidmi a pro druhé.¹²⁷ Láska působí nejen na mikrovztahy, již jsou charakteristické pro přátelské i rodinné vztahy, ale také na makrovztahy, které působí na sociální, ekonomické a politické vztahy.¹²⁸ Nejvíce uznávaná a v plnosti prožívaná je láska v manželství, a to ve formě předávání života a viditelná v procesu výchovy dětí. Podle slov Jana Pavla II. je „*láska základní a přirozené povolání každého člověka*“,¹²⁹ která překračuje v manželství hranice přátelství. U křesťanských manželů je láska završena manželskou smlouvou, značí nerozlučitelný, trvalý závazek vůči druhé osobě žít jeden pro druhého, být jeho životní součástí v dobrém i zlém, stává se plnou „*hnací silou každodenního jednání manželů*.“¹³⁰

Jedinečná manželská láska vede manžele k tomu, aby se stali jedním srdcem a jednou duší,¹³¹ aby byli jedním tělem (srov. Gn 2,24) do úplného sebeodevzdání. Muž a žena jsou lidskou přirozeností od počátku stvořeni pro jednotu,¹³² kde manželství a láska neodmyslitelně patří k sobě. Podle Jana Pavla II. se manželská láska uskutečňuje opravdu lidským způsobem, a to když se muž i žena v každodenní existenci bezvýhradně zavazují žít společně až do své smrti.¹³³ Tento výjimečný vztah vrcholí v nerozlučné jednotě otcovství a mateřství, je viditelný ve výchově dětí a je plným

---

¹²⁵ 2. Vatikánský koncil. Pastorální konstituce *GAUDIUM ET SPES*. Vyšehrad, Praha 1969, čl. 31.

¹²⁶ BENEDIKT XVI. Encyklika *CARITAS IN VERITATE* (29. června 2009). Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, čl. 2.

¹²⁷ Srov. GLASER, M., TUTROVÁ, L. *Milosrdní dojdou milosrdenství: papež František s mládeží v Krakově: Světový den mládeže Krakov 2016*. Paulínky, Praha 2016, s. 53.

¹²⁸ Srov. BENEDIKT XVI. Encyklika *CARITAS IN VERITATE*, čl. 2.

¹²⁹ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. čl. 11.

¹³⁰ MIRAS, J., BANARES, J. I. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. Axis, Pardubice 2014, s. 75.

¹³¹ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. čl. 13.

¹³² Srov. JAN PAVEL II. *Teologie těla: katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*. Paulínky, Praha 2015, s. 64.

¹³³ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 11.

dovršením a dokonalou službou životu.¹³⁴ Nejvýstižnější význam lásky v její kráse, velikosti a náročnosti je vyjádřen v mnoha podobách. Vyznání lásky, které lásku opěvuje a po staletí neztratilo nic na svém významu, je zobrazeno ve velepisni apoštola Pavla (1 Kor 13,4-7), kterou papež František věnoval celou čtvrtou kapitolu, v níž popisuje základní charakteristické vlastnosti pravé lásky.¹³⁵ Skutečná a pravá láska v celé její plnosti a kráse respektuje lidskou bytost a naplňuje ji. V listu adresovaném rodinám Jan Pavel II. uvádí, že „*láska je opravdová pouze tehdy, když vytváří dobro lidí i společenství, když ho tvoří a dává ho ostatním.*“¹³⁶

Bez lásky nemůže manželství a rodina plnit své poslání. Láska je duší rodinného a manželského soužití, dává rodině smysl, v rodině se jedinec učí lásku dávat i přijímat, jelikož v této podobě „*pouze osoba může milovat a pouze osoba může být milována.*“¹³⁷ Láska je poháněna vnitřní Boží silou, která dál prostupuje všemi členy rodiny, přechází tak z rodičů na děti a je dál předávána mezi sourozence i další příbuzné. Tvoří tak jediný pravý základ plně lidské společnosti, té, kterou Jan Pavel II. nazývá „civilizací lásky“ všude ve světě, jelikož je středem a srdcem společenství lásky.¹³⁸ Slovy „*člověk nemůže žít bez lásky*“¹³⁹ poukazuje Jan Pavel II. na podstatu a smysl lidského života s cílem lásku poznat, setkat se s ní, zakusit ji a osvojit si ji.¹⁴⁰ Láska je pro každého člověka živým pramenem života.

3.1 Dar života a lásky začíná v rodině

„*Dějiny rodiny se začínají člověkem.*“¹⁴¹ Člověk nebyl Bohem určen prožít život v opuštění a o samotě, taktéž „*nemůže dojít naplnění pouze podmaněním si sebe, toho co jej bezprostředně obklopuje, skrze kontemplaci a poznání. Člověk je především a podstatně bytostí pro někoho druhého.*“¹⁴² Toto poslání i samotná podstata bytí člověka se plně uskutečňuje v manželství a realizuje v rodině. Rodina založená

---

¹³⁴ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 36.

¹³⁵ Srov. Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. Paulínky, Praha 2016, čl. 90-157.

¹³⁶ JAN PAVEL II. *Dopis rodinám* (2. února 1994). Matice cyrilometodějská (příloha týdeníku SVĚTLA), Olomouc, 1994, čl. 14.

¹³⁷ JAN PAVEL II. Apoštolský list *MULIERIS DIGNITATEM*. Zvon, Praha 1992, čl. 29.

¹³⁸ Srov. JAN PAVEL II. *Dopis rodinám* (2. února 1994). Matice cyrilometodějská (příloha týdeníku SVĚTLA), Olomouc 1994, čl. 13.

¹³⁹ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. čl. 18.

¹⁴⁰ Srov. tamtéž, čl. 18, s. 24; srov. JAN PAVEL II. Encyklika *REDEMPTORIS HOMINIS*. Zvon, Praha 1996, čl. 10.

¹⁴¹ TOMKO, J. *Kresťan a svet*, komentár k pastorálnej koštitúcii Druhého vatikánskeho koncilu o Cirkvi v súčasnom svete. Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Rím 1974, s. 138

¹⁴² MIRAS, J., BANARES, J. I. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. Axis, Pardubice 2014, s. 41.

na manželství má své nenahraditelné poslání: „*sloužit životu, v průběhu dějin uskutečňovat původní požehnání Stvořitele, plozením předávat dál Boží obraz od člověka k člověku*“,¹⁴³ proto Bůh muži a ženě požehnal slovy, když řekl: „*Plodte a množte se a naplňte zemi.*“ (Gen 1, 28). Muž a žena ve svém životním poslání takto „*spolupracují jedinečným způsobem na díle Stvořitele*“,¹⁴⁴ když na sebe berou důležitý úkol v lásce počít a přivést na svět nového člověka. Jak předesílá Jan Pavel II. v encyklice *Evangelium vitae* je „*lidský život darem, který byl přijat, aby byl ve svém čase opět darován.*“¹⁴⁵ Bůh - Stvořitel světil člověku dar života, a proto po něm žádá, aby za něj převzal vlastní odpovědnost.¹⁴⁶ Božím darem se životní cyklus v dějinách lidstva od počátku předává z pokolení na pokolení, v každém narozeném člověku.

Existence a rovnováha společnosti vyžaduje, aby se děti rodily v manželství a do rodiny, kde se nachází jediné důstojné místo pro předávání života. Rodina je stabilním a nejlepším prostředím pro člověka, ve kterém se učí tělesně a duševně vyvíjet a vytvářet harmonické rodinné vztahy. Po rodinném soužití a rodičovské roli touží většinou každý člověk, a toto lze zrealizovat pouze v případě, že se v životě spojí dvě role v jedno: mužská a ženská role zpečetěná smlouvou manželství. Význam slova plození, které je součástí manželského soužití a bez kterého by nebylo další nové populace „*vyjadřuje sociální subjektivitu rodiny a uvádí do pohybu lásku a solidaritu mezi generacemi, na nichž je společnost založena.*“¹⁴⁷ Církev svým učením zdůrazňuje, že „*plodnost je dar a cíl manželství..., dítě se nepřidružuje k vzájemné lásce manželů zvenčí; pučí v samém srdci tohoto vzájemného darování, jehož je plodem a naplněním.*“¹⁴⁸ Už před početím se u rodičů vytváří k dítěti hluboký vztah bezpodmínečné lásky, lásky bez hranic i přesto, že rodiče neví, jak jejich dítě bude vypadat. Dítě je pro rodinu a společnost velkým darem a bohatstvím, protože každé je neopakovatelnou jedinečnou bytostí, je samo sebou. Do každé dětské duše Bůh

---

¹⁴³ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 28.

¹⁴⁴ *KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, čl. 372, s. 105.

¹⁴⁵ JAN PAVEL II. Encyklika *EVANGELIUM VITAE*. Příloha týdeníku Matice cyrilometodějské SVĚTLO, Olomouc, čl. 92; srov. Papežská rada pro rodinu Zásady pro výchovu v rodině. Lidská sexualita: Pravda a význam (8. prosince 1995). [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/LidskaSexualitaPravdaAVyznam.htm>. čl. 12.

¹⁴⁶ Srov. Kongregace pro nauku víry. Instrukce *DONUM VITAE*, O respektování počínajícího lidského života o důstojnosti plození. Univerzita Palackého Olomouc 2006, s. 41.

¹⁴⁷ Papežská rada pro spravedlnost a mír. *Kompendium sociální nauky církve*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2008, čl. 230, s. 160,

¹⁴⁸ *KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, čl. 2366, s. 576; srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. č. 14.

vkládá pečeť lásky v podobě nezczizitelné osobní důstojnosti.¹⁴⁹ Dítě je rodiči milováno dřív, než přijde na svět, a očekáváno s velkou radostí celého příbuzenstva. Každé dítě „ze sebe činí dar bratrům, sestřám, rodičům i celé rodině. Jeho život se stává darem i pro samotné dárce života“;¹⁵⁰ a proto má dítě právo „přijímat lásku matky i otce, pro jeho celistvé a harmonické zrání jsou oba nezbytní.“¹⁵¹ Dostane-li dítě lásku od nás, vrátí nám ji zpět, pokud mu lásku nedáme, nemůžeme ji také očekávat.¹⁵²

Pro každou společnost a její budoucnost jsou děti požehnáním, jsou jejím bohatstvím. Toto pravidlo platí pro celý svět, i přesto, že na mnoha místech různých kultur nacházíme děti, které jsou o lásku ochuzené, opuštěné nebo jsou nechtěné. Pro ty, kteří říkají, že byl omyl přivést na svět dítě je pro Svatého otce jejich hanebným ospravedlněním.¹⁵³ Děti jsou dílem Stvořitele a Božím darem, který si nemůžeme nárokovat. Tento Boží dar je „základem veškerého osobního a rodinného života.“¹⁵⁴ Pro rodiče mají být děti radostí, protože náš život, který nám byl darován, dál pokračuje v našich dětech. Nesmějí být těžkým, nežádoucím břemenem, nebo pouhým majetnickým rozmarem dospělých.¹⁵⁵ V Dopise rodinám Jan Pavel II. uvádí, že každý člověk má přicházet na svět v rodině, pokud rodina chybí, „vytváří se v člověku vstupujícím do světa znepokojivý bolestný nedostatek, který ho potom tíží po celý život.“¹⁵⁶ I za nechtěných okolností od chvíle početí je každý lidský život posvátný, jedinečný a nikdo nemá právo ho zničit ani si na něj činit nárok. V katechezi o dětech papež František připomíná, že se nesmí dopustit, aby si „dítě nemyslelo, že je omylem, že za nic nestojí a že je vydáno napospas ranám života a lidské zvlí.“¹⁵⁷ Úkolem a odpovědností každé společnosti i církve je dítě chránit a nedopustit, aby bylo

---

¹⁴⁹ Srov. Svatý otec, *Rodina: Potomstvo*. Katecheze papeže Františka na gen.audienci, nám. sv. Petra [online][cit. 1. 10. 2017], in Česká sekce vatikánského rozhlasu (11. 2. 2015), dostupné, <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21466>.

¹⁵⁰ Papežská rada pro spravedlnost a mír. *Kompendium sociální nauky církve*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2008. čl. 230, s. 160.

¹⁵¹ Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. Paulínky, Praha 2016, čl. 172.

¹⁵² Srov. SMAHEL. R. *Domov prožít, domov vytvářet*. Matice cyrilometodějská, Olomouc 1995, s. 131.

¹⁵³ Srov. Svatý otec, *Rodina: Děti, druhá část*. Katecheze papeže Františka na gen. audienci, nám. sv. Petra [online][cit. 7. 3. 2017] in, Česká sekce vatikánského rozhlasu (8. 4. 2015), dostupné z: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21700>.

¹⁵⁴ Papežská rada pro rodinu *Zásady pro výchovu v rodině. Lidská sexualita: Pravda a význam* (8. prosince 1995). [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/LidskaSexualitaPravdaAVyznam.htm>, čl. 12.

¹⁵⁵ Srov. Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. čl. 172.

¹⁵⁶ JAN PAVEL II. *Dopis rodinám* (2. února 1994). Matice cyrilometodějská (příloha týdeníku SVĚTLA), Olomouc 1994, čl. 2.

¹⁵⁷ Svatý otec, *Rodina: Děti, druhá část*. Katecheze papeže na generální audienci, nám. sv. Petra [online][cit. 1. 10. 2017], in Česká sekce vatikánského rozhlasu, (8. 4. 2015) dostupné z: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21700>.

opuštěné, hladové, poznamenané krizí v rodině nebo žilo v nejistotě, v nedůstojných podmínkách, jak velmi často opakuje Svatý otec, aby děti nežily na periferii společnosti.

V knize *Teologie těla* popisuje Jan Pavel II. perspektivu plození pro zachování lidské společnosti a to cestu, kterou se „muž a žena zařazují do vzájemného „poznání“, ... protože poznání poukazuje jednak na toho, který „poznává, a jednak na tu, jež je „poznávána“. V tomto poznání se skrývá „dokonání“ manželství. Plození působí, že se muž a žena (manželé) vzájemně poznávají v „třetím“, k němuž oba dva dali podnět.“¹⁵⁸ Tímto úkonem poznání a darování se stávají Božími spolupracovníky.¹⁵⁹

Papež František oceňuje a vyzdvihuje všechny manžele, jež se svou plodností moudře a zodpovědně zaslужují o početné potomstvo. V Písmu svatém, i v tradičním učení a praxi církve jsou početné rodiny „znamením Božího požehnání a velkodušnosti rodičů.“¹⁶⁰ Nesmí se ale zapomínat, že rodičovství není jen neomezené plození dětí, ale možnost užívat svobody volby s ohledem na ekonomickou, sociální situaci i přání rodiny.¹⁶¹ Manželé jsou odpovědní za budoucnost lidstva, která prochází rodinou.

U manželů, kteří nemohou být dětmi z různých příčin obdarování, má manželské spojení i bez potomků stále trvajících a nerozlučitelnou hodnotou. Manželé, kteří procházející touto těžkou zkouškou, jelikož jejich touha a přání počít dítě není řádným spojením naplněna, mají i jiné příležitosti, jak pomáhat a kde být nápomocni. Papež František vybízí manžele k otevření manželské lásky přijetím cizích, nebo opuštěných dětí formou adopce. Dále zdůrazňuje, že „adopce je akt lásky, jímž se daruje rodina tomu, kdo ji nemá.“¹⁶² Podle slov Jana Pavla II., se mohou neplodní rodiče podílet na jiných prospěšných činnostech: výchovné činnosti, při pomoci lidem nemocným, postiženým dětem a starým lidem.¹⁶³ Tímto specifickým způsobem a nezištným projevem lásky a solidarity mohou manželé rozšiřovat jiný obzor otcovství a mateřství,¹⁶⁴ který nebyl řádně naplněn. Stávají se v každé společnosti světýlkem naděje pro ty, kteří lásku nikdy nepocítili, ale rádi by ji s někým sdíleli. Svým nezištným přístupem pomáhat a darovat lásku cizím dětem jsou prospěšní celé

---

¹⁵⁸ JAN PAVEL II. *Teologie těla: katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*. Paulínky, Praha 2015, s. 108.

¹⁵⁹ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 14.

¹⁶⁰ *KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, č. 2373, s. 578; srov. MIRAS, J., BANARES, J. I. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. Axis, Pardubice 2014, s. 99.

¹⁶¹ Srov. Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. Paulínky, Praha 2016, čl. 167.

¹⁶² Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. Paulínky, Praha 2016, čl. 179.

¹⁶³ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 14.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž, čl. 41.

společnosti. Všichni lidé, zejména ti nejmenší, jsou členy jedné velké Boží rodiny,¹⁶⁵ která k těmto lidem přistupuje zvlášť s velkou citlivostí, srdcem na dlani, nebo jak říká Jan Pavel II., manželé i jejich příbuzní mají otevřít svá vlastní srdce a dveře vlastního domu¹⁶⁶ těm, kteří o lásku a pomoc bližního požádají a umí ji přijmout a ocenit.

3.2 Role mateřství a otcovství v rodině

Papež František ve svých poselstvích vyzdvihuje rozhodující, neocenitelnou úlohu a postavení ženy, která má jedinečný dar od Stvořitele, spolupracovat s Ním na zázraku zrození nového člověka. Jan Pavel II. v encyklice *Mulieris dignitatem* vyzdvihuje mateřství, které „*v sobě zahrnuje od začátku zvláštní ochotu přivést na svět novou osobu: a právě toto je ženin podíl.*“¹⁶⁷ Každá budoucí matka prožívá celé období těhotenství individuálním způsobem s pocity radosti i s bolestí, i s obavami přivést na svět nového člověka někdy za zvlášť obtížných a kritických okolností. Pouze v tomto tajemství dochází ke spojení síly lásky s bolestí, a to „*v početí a zrození dítěte, žena sebe sama plně nalezne, v opravdovém sebedarování.*“¹⁶⁸

V tomto životním daru se naplňuje láska otcovství a zvláště mateřství, kterou společně vytvářejí základ pro existenci rodiny. Zde pramení i původ nejčistší lásky dítěte k rodičům, především k matce,¹⁶⁹ protože „*představuje zvláštní část ženino mateřství tohoto společného rodičovství, a to část závažnější, náročnější.*“¹⁷⁰ Žádná žena-matka nemůže popřít své mateřství, „*neboť na ní závisí v největší míře samo lidství nové lidské bytosti*“¹⁷¹ i skutečnost, že každé dítě potřebuje její stabilní blízkost a lásku a něhu. Tato péče spočívá právě v její přirozenosti i s jejími fyziologickými a psychologickými předpoklady, které jako žena-matka má. Matka je srdcem rodiny, která dává v životních okamžicích lásku, pochopení, rozvíjí v dítěti sebeúctu, předává víru v prvních modlitbách a učí ke zbožnosti. Podle papeže Františka, bez matky by nebyly nejen noví věřící, ale také křesťanská „*víra by ztratila značnou část své*

---

¹⁶⁵ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 41.

¹⁶⁶ Srov. tamtéž, čl. 44.

¹⁶⁷ JAN PAVEL II. Apoštolský list *MULIERIS DIGNITATEM*. Zvon, Praha 1992, čl. 18.

¹⁶⁸ Tamtéž, čl. 18.

¹⁶⁹ Srov. ŘÍČAN. P., JANOŠOVÁ. P. *Spirituální výchova v rodině: co radí psychologové?* Portál, Praha 2016, s. 26.

¹⁷⁰ JAN PAVEL II. Apoštolský list *MULIERIS DIGNITATEM*. Zvon, Praha 1992, čl. 18.

¹⁷¹ Tamtéž, čl. 19.

*prosté a hluboké vřelosti.*¹⁷² Rodina by bez matky nebyla tím, čím je, pramenem a zdrojem nejhlubší a největší lásky.

Nejen v adhortaci FC, ale i v mnoha jiných dokumentech věnoval Jan Pavel II. ženě prvořadnou pozornost, jejím právům, úkolům, které jako žena a matka zastává v rodině i ve společnosti, zvláště povznesení ženy a úctu k její nejdůležitější mateřské roli.¹⁷³ V adhortaci zdůrazňuje její rovnocenné postavení při vzájemném sebeodevzdávání se partnerovi, její důstojnost, odpovědnost i rovnocennost, jakou je postavení muže ve společnosti.¹⁷⁴

V dnešní společnosti se úloha otce a jeho rovnocenné postavení s matkou při výchově v rodině vytrácí nebo chybí úplně. Papež František v AL špatnou situaci otců v rodinách označuje výrazem „*společnost bez otců*.“¹⁷⁵ Hlavním důvodem, proč se úloha otce v rodině stává méně důležitou, proč pojem otec ztrácí v rodině na významu, je zaviněna samotnou vlastní nepřítomností, anonymitou nebo také pracovní zaneprázdněností, která se stává základním faktorem nepodílení se na rodinném životě. Často dochází k tomu, že sami, bezdůvodně rezignují na svou otcovskou roli. Dobrovolně se tak vzdávají své přítomnosti a svým manželkám nepomáhají při výchově dětí. Podle Brtníkové je dítě pro otce stejným celoživotním závazkem a poutem, i když tuto skutečnost odmítá, tím se mnozí vzdávají svých otcovských práv, a tak přicházejí o radosti i odpovědnost s tím spojenou.¹⁷⁶ Chybějící otcovská péče se zákonitě projeví u dětí už v počátku jejich života a později se promítne v období dospělosti. Dalším důvodem jejich odcizení je pronikání informačních a komunikačních technologií, virtuální zábavy do světa dětí a mladých lidí, bez kterých si dnešní moderní rodina svůj životní styl a domácnost neumí představit. U většiny populace tyto komunikační prostředky nahrazují rodičovskou lásku, autorita otce se pozvolna vytrácí, začíná se vytvářet bariéra v osobním kontaktu mezi rodičem a dítětem. Samotné děti nejsou schopny si připustit, že chybějící fyzická přítomnost otce či matky je pro jejich emocionální vývoj nesmírně důležitá a nepostradatelná.

Přítomnost otce má své nezastupitelné a nenahraditelné místo po boku manželky-matky. Svou bezprostřední účastí má být ženě nablízku a společně s ní sdílet radostné i bolestné okamžiky rodinného společenství. Ve výchově by otec neměl být

---

¹⁷² Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. Paulinky, Praha 2016, čl. 174.

¹⁷³ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 22.

¹⁷⁴ Srov. tamtéž, čl. 22.

¹⁷⁵ Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. čl. 176.

¹⁷⁶ Srov. BRTNÍKOVÁ. M. *Svět muže, ženy a jejich dětí*. Horizont, Praha 1991, s. 148.

přísným „dozorcem," který si svým despotickým chováním snaží vynucovat poslušnost a lásku svých dětí, ale laskavým a moudrým vychovatelem předávajícím základní morální hodnoty.

3.3 Čtvrté přikázání „Cti svého otce a matku..."

„Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ na zemi..." (srov. Ex 20,12) je čtvrtým přikázáním, které se rodiny týká, výslovně se však slovo rodina v Desateru nenachází. Toto přikázání obsahuje důležité poselství ke všem dětem, zachovávat svým rodičům poslušnost, projevovat jim lásku a úctu po celý jejich život. Umístění hned po přikázáních, které se týkají samotného Boha, je znamením něčeho posvátného a božského a začíná u kořene mezilidské úcty ve všech vztazích.¹⁷⁷ Tvoří pomyslný spojník mezi prvními třemi a dalšími šesti přikázáními.¹⁷⁸ Jan Pavel II. v Dopise rodinám čtvrtým přikázáním, „Cti otce svého i matku svou..." (Ef 6,2-3), rodinu vnímá jako společenství „s mimořádně silnými mezosobními vztahy: mezi manžely, mezi rodiči a dětmi, mezi generacemi,"¹⁷⁹ vyjadřující vnitřní soudržnost a pouto rodiny včetně vzájemné solidarity.¹⁸⁰ Toto pořadí staví rodiče na důležité místo, ukládá jim v určitém slova smyslu zastupovat Boha v podobě zrodu nového života a uvádět ho do lidské existence: do rodu, národa, kultury.¹⁸¹ Papež František mluví o čtvrtém přikázání, které zasluhuje odměnu ve formě „slitovnosti" vůči předkům, opatrovat, poslouchat a ctít své předky, protože společnost, která se nestará o své předky, nemá budoucnost, nemá ani paměť.¹⁸² Je v něm ukotveno silné pouto znamení úcty a lásky dětí k rodičům i rodičů k dětem, nebo také úcty k starým lidem, kteří také kdysi byli dětmi a stali se rodiči.

Podle Katechismu katolické církve, čtvrté přikázání vnáší světlo do dalších příbuzenských a občanských vztahů společnosti. V sourozencích vidí děti svých rodičů, v příbuzných vidí své předky, v občanech společnosti děti své vlasti, a pokřtění jsou

---

¹⁷⁷ Srov. Svatý otec, *Rodina: Potomstvo*. Katecheze papeže Františka na generální audienci, nám. sv. Petra [online][cit. 1. 10. 2017], in Česká sekce vatikánského rozhlasu (11. 2. 2015), dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21466>.

¹⁷⁸ Srov. MIRAS, J., BANARES, J. I. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. Axis, Pardubice 2014, s. 158.

¹⁷⁹ JAN PAVEL II. *Dopis rodinám* (2. února 1994). Matice cyrilometodějská (příloha týdeníku SVĚTLA), Olomouc, 1994, čl. 15.

¹⁸⁰ Srov. tamtéž, čl. 15.

¹⁸¹ Srov. JAN PAVEL II. *Dopis rodinám* (2. února 1994). Matice cyrilometodějská (příloha týdeníku SVĚTLA), Olomouc, 1994, čl. 15.

¹⁸² Srov. Papež FRANTIŠEK. *365 dní s papežem Františkem: promluvy od svatých Marty*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2015, s. 22.

děťmi matky církve.¹⁸³ Čtvrté přikázání se promítá i ve vztazích na pracovištích, od nadřízeného k podřízenému a naopak. Naopak osobní charakter máme s členy rodiny, kteří jsou nám něčím blízcí. Takový člověk není pouze cizím člověkem, ale je tím, kdo pro svůj původ zasluhuje zvláštní pozornost, důstojnost a úctu.¹⁸⁴

3.4 Rodinné společenství tvoří širší příbuzenstvo

Sourozenecké spojenectví tvoří v rodinném společenství významný spojovací článek mezi dětmi navzájem, mezi rodiči i prarodiči. Rodina je školou prvního vzdělávání v předávání hodnot, kde se sourozenci učí vzájemné solidaritě, obětavosti a nezištnosti, které později uplatní ve školách, v zaměstnání, v osobním i společenském životě.

V rodinném společenství se navzájem mezi rodiči a dětmi i mezi sourozenci vytváří vztah, který má většinou trvalý charakter. Vytváří se jedinečná blízkost, pouto, na kterém se svorně podílejí. Učí se vzájemně si rozumět, pomáhat si, stát při sobě v dobrém i ve zlém. Takto vybudovaný společný vztah vytváří zejména u sourozenců jiné citové propojení,¹⁸⁵ než je vztah k rodičům a prarodičům, přitom vůbec nezáleží na tom, kolik sourozenců žije v rodině. V menších i ve větších rodinách se vytváří naprosto stejné intenzivní citové pouto, které sourozence provází celým životem, bez rozdílu vzdálenosti, která je od sebe v životě odděluje. Sourozenecká podpora v dobře fungujících rodinách je vybudována na principu vzájemné sounáležitosti a spolupráce, na vzájemném odpouštění a usmiřování se. Čím je silnější jejich vzájemný láskavý vztah, tím víc je může zasáhnout sourozenecká bolest v podobě lhostejnosti nebo zrady,¹⁸⁶ které mohou proniknout do každého vztahu.

Papež František v AL nezapomíná ani na širší příbuzenstvo, které zahrnuje tety, strýce, bratrance i sousedy. Blízkost, sympatie i pomoc příbuzných pomáhá budovat a rozvíjet mezigenerační vztahy, pevné pouto, které je pro malé i velké rodiny nesmírně důležité. Jak dále v AL uvádí, malá rodina se nemá izolovat, uzavírat do svého světa, do své ulity, kde pro širší, rozvětvenou rodinu není z někdy nejasných pohnutek místo.

---

¹⁸³ Srov. *KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, čl. 2212, s. 544; srov. MIRAS, J., BANARES, J. I. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. Axis, Pardubice 2014, s. 158-159.

¹⁸⁴ Srov. *KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, čl. 2212, s. 544; srov. MIRAS, J., BANARES, J. I. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. Axis, Pardubice 2014, s. 158-159.

¹⁸⁵ Srov. ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Spirituální výchova v rodině: co radí psychologové?* Portál, Praha 2016, s. 35.

¹⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 36.

Dochází tak k izolaci od širších příbuzenských vztahů, které by do rodiny mohly přinést radost a štěstí i pomoc, kterou rodina ocení v mnoha situacích.

Stáří je důležitou součástí života, které je předurčeno prožít všem lidem a neodmyslitelné patří k životu. Každá lidská cesta někde začíná a někde končí. Životní pouť je na jedné straně započata narozením člověka, na straně druhé zakončena stářím, končící smrtí člověka. Budoucnost lidské existence spočívá v dětech a ve starých lidech, jež jsou „*nositeli dějin, nositeli ponaučení, nositeli víry, kterou nám odkazují.*“¹⁸⁷ Jak dále uvádí papež František, „*božím záměrem je kráčet s člověkem po cestě, na kterou se vydal s jeho předky a bude po ní pokračovat s jeho potomky.*“¹⁸⁸ Jedním z důležitých úkolů církve a křesťanské rodiny je předávat víru, s láskou a pozornou péčí se starat o děti, ochraňovat děti a staré lidi uvnitř vlastní rodiny a být solidární i s těmi, kteří takové štěstí nemají. Písmo svaté nás ve svých verších upozorňuje na hlubokou tradici stáří: „*Před šedinami povstaň a starci vzdej poctu*“ (LV 19,32). Nebo jak píše žalmista, „*ještě v šedinách ponesou plody, zůstanou statní a svěží.*“ (Žl 92,15). Moudrá slova jsou připomínkou toho, že v rodinách je přítomnost starých lidí nesmírně důležitá a obohacující. Jsou spojovacím článkem mezi generacemi při předávání životních zkušeností a cenných rad. Papež František se ve svých promluvách i katechezích často obrací na mladé lidi, aby se svými starými rodiči vedli dialog, naslouchali jim a měli je v úctě. Jak uvádí Svatý otec, je třeba ctít ty, „*kdo tady byli před námi, a jednat tak, aby si nás vážili ti, kdo přijdou po nás – ti, jimiž musíme zanechat dědictví. Právě to je jeden z nejdůležitějších úkolů stáří. Starý člověk ví, vědomě či nevědomě, že musí zanechat svědectví o životě.*“¹⁸⁹ Papež František vybízí mladou a střední generaci mít v úctě staré lidi, prarodiče i své rodiče, kteří zasluhují velkou pozornost ze strany církve i společnosti, a podotýká „*jak si vážíš svých rodičů, tak odmění Bůh ve stáří i tebe.*“¹⁹⁰

Ve FC Jan Pavel II. poukazuje na postavení starých lidí ve společnostech, které se ke stáří chovají ohleduplně a s respektem. Jsou však společnosti, jak dále uvádí, které „*v důsledku neuspořádaného průmyslového a urbanistického rozvoje, nepřijatelně vytlačily staré lidi na okraj společnosti a dosud v tom pokračují*“¹⁹¹ což ochuzuje

---

¹⁸⁷ Papež FRANTIŠEK. *365 dní s papežem Františkem: promluvy od Svaté Marty*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2015, s. 22.

¹⁸⁸ Papež FRANTIŠEK, SKORKA, A. *O nebi a zemi: o rodině, víře a úloze církve ve 21. století*. Litomyšl: Paseka, Praha 2013, s. 88.

¹⁸⁹ Papež FRANTIŠEK, SKORKA, A. *O nebi a zemi: o rodině, víře a úloze církve ve 21. století*. Litomyšl: Paseka, Praha 2013, s. 88.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 87.

¹⁹¹ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 27.

samotnou společnost a její generace. Jak uvádí v *Evangelium vitae* „odstrkovat, či přímo staré lidi odmítat, je nedůstojné a nepřijatelné.“¹⁹² Dnešní takzvaná moderní doba není stáří nakloněna.

V dialogu Svatého otce Františka s rabínem Skorkou nacházíme i zcela jiné vyjádření o stáří, které v dnešní moderní době dostává jinou drsnější podobu a směle jej lze přiřadit k dvojicím jako „utiskovatel“ a „utiskovaný“, „začleněná“ nebo „vyloučená osoba.“¹⁹³ Do této kategorie lze tedy přidat další dvojici, která vystihuje situaci životní fáze stáří ve formě „použitelní“ a „přebyteční.“¹⁹⁴ Podle Svatého otce „v naší konzumní, hédonistické, narcistní civilizaci si zvykáme na to, že mezi námi žijí „lidé na vyhození.“ A to především staří lidé.“¹⁹⁵ Samota, opuštěnost, absence životního partnera a nemoci jsou častými projevy stáří. Staří lidé se často uzavírají do sebe, snaží se být neviditelní, nebýt nikomu přítěží, izolují se do svého světa plného samoty i smutku. Co potřebují ve stáří prarodiče, strýcové a tety je sdílená láska blízkých, přátelství druhých mít s kým si popovídat. Ve svém pokročilém věku jsou daleko citově zranitelnější, často odkázáni na pomoc druhých. Je zapotřebí již v mladé generaci probouzet pocit sounáležitosti a „mezigenerační solidarity“ k starým lidem. Nesmírně důležité je podle Jana Pavla II. uchovat, případně obnovit „pakt“ mezi generacemi, kde by staří rodiče, jež jsou na konci svých sil, našli ve svých dětech lásku, péči, pomoc, která je poslušností vůči čtvrtému přikázání Desatera, jak bylo pojednáno v kapitole 3.3. Vztah i dialog mezi generacemi dětí a prarodičů je nutné uchovávat a podporovat, jelikož oni tvoří budoucnost světa, jak říká papež František, v dětech jdou dějiny kupředu i za účasti prarodičů, kteří předávají vlastní zkušenosti a moudrost.¹⁹⁶

---

¹⁹² JAN PAVEL II. Encyklika *EVANGELIUM VITAE*. Příloha týdeníku Matice cyrilometodějské SVĚTLO, Olomouc 1995, čl. 94.

¹⁹³ Srov. Papež FRANTIŠEK, SKORKA, A. *O nebi a zemi: o rodině, víře a úloze církve ve 21. století*. Litomyšl: Paseka, Praha 2013, s. 87.

¹⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 87.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 86.

¹⁹⁶ Srov. Papež FRANTIŠEK. *Papež František: prosím o přátelský dialog / František v Riu de Janeiru, 2013*. Vydalo ve spolupráci se Sekcí pro mládež ČBK a Asociací křesťanských sdružení mládeže, Ikar, Praha 2013, s. 66.

4 RODINA JE MÍSTEM MEZIGENERAČNÍCH SOUŽITÍ, VZTAHŮ A KONFLIKTŮ

Pojem rodina ve společnosti nemá ustálenou všeobecně používanou definici. V předcházejících kapitolách je rodina popisována v nejrůznějších podobách a významech včetně vybraných církevních dokumentů. Rodinu představuje Možný jako živou buňku, „*kteřá tvoří základ státu, nemění se tváří v tvář všem změnám, která poskytuje útočiště v nepohodě.*“¹⁹⁷ Podle tohoto autora, rodina „*představuje sociální zařízení, jehož základním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti*“,¹⁹⁸ poskytování bezpečí a zázemí intimní a soukromé zóny, která chrání své členy před venkovním světem. I přes neustálý dynamický pokrok v nejrůznějších oblastech vědy a techniky moderní společnosti, který může rodinu v její funkci ohrožovat, je rodina i nadále jedinou základní stabilní buňkou společnosti, která „*brání společenský systém před chaosem a zhroutilím.*“¹⁹⁹ Rodina je na pohled nenápadnou univerzální institucí, která zaručuje společnosti soudružnost v době hektických i radikálních změn, i přesto, že se v ní tvoří, jak poukazuje Možný, základní „*sociální nerovnosti,*“ spočívající především v oblasti rozmnožování, taktéž rozdílnou výchovou a péčí o děti nebo sociálním kapitálem.²⁰⁰ Možný tak představuje rodinu, v které se přenáší nerovnost z jedné generace na druhou, čímž přispívá ke stabilitě nespravedlnosti lidského údělu.²⁰¹

Podle Ambrose představuje rodina nenahraditelnou formu života, tvořící specifickou povahu vztahovosti v rodině tím, že poskytuje lásku, stabilitu, péči novému člověku v jeho dalším období, zaměřenou na sociální vazby i osobnostní růst.²⁰² Je také „*vysoce ceněnou hodnotou, ukazující na touhy a očekávání, které jsou do rodiny vkládané.*“²⁰³ Rodinu je možné specifikovat, jak uvádí Ambros, z pohledu třech skutečností: první skutečností je domov, poskytující zázemí a zajištění domácnosti,

---

¹⁹⁷ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Sociologické nakladatelství, Praha 2006, s. 1.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 1.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 1.

²⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 1.

²⁰¹ Srov. tamtéž, s. 15-18.

²⁰² Srov. AMBROS, P. *Rodina-světlo v temnotě světa: eschatologická východiska k četbě současné diskuze o manželství*. Refugium Velehrad-Roma, s.r.o., Olomouc 2015, s. 13.

²⁰³ AMBROS, P. *Svátostná pastorace v českém sekulárním kontextu*. Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Olomouc 2014, s. 293.

druhou je manželství a v neposlední řadě třetí skutečnost tvoří vztahy rodičů a dětí,²⁰⁴ i vztahy dalších členů žijících v domácnosti. Rodina je tedy místem lidské svobody s prožívanými emocemi a životními zážitky členů rodiny, zároveň místem, kde člověk potlačuje své city.²⁰⁵ Z tohoto pohledu charakterizuje Ambros „rodinu jako emotivní stabilizaci duše“,²⁰⁶ i rodinu jako místo svobody,²⁰⁷ které se stává místem prožívaných a projevovaných citů všech členů rodinného společenství. Jiný pohled na rodinu mají Matějček a Dytrych, dle nich je „rodina jedinou společenskou skupinou, která existuje na naší planetě bez ohledu na společenské zřízení či geografickou oblast“,²⁰⁸ poskytující čtyři základní funkce: reprodukční, ekonomickou, socializační a emociální.²⁰⁹

Od pradávna je známo, že člověk je tvorem společenským, svým bytím nemůže být pouze sám sebou, neboť ke svému plnohodnotnému životu potřebuje zažívat blízkost a lásku druhých lidí, jeho život je s životy jiných lidí úzce svázán. Má dar navazovat nové vztahy, komunikovat a schopnost žít i obětovat se pro druhé. Byl stvořený podle Božího obrazu, obdarován rozumem se svobodnou vůlí k poznávání a milování.²¹⁰ Člověk dnešní doby má „touhu po trvalých, konkrétních, viditelných a věrohodných vztazích.“²¹¹ Jak uvádí Ambros, touží po věrnosti, vzájemné úctě, něžnosti a toleranci, touží po stabilním domově a zakotvení, kdy bude zakoušet život ve své každodennosti včetně svátků.²¹² Tyto vlastnosti jej provází v jeho životních fázích celým životem. „Každá generace, a dokonce každý člověk si vytváří svůj svět, žije svůj život a žije ve své společnosti“,²¹³ do které se narodil a kde plní své životní poslání. Mluvíme o dětech, mladých, dospělých a starých lidech, kteří individuálně

---

²⁰⁴ Srov. AMROS, P. *Rodina-světlo v temnotě světa: eschatologická východiska k četbě současné diskuze o manželství*. s. 79; srov. AMBROS, P. *Svátostná pastorace v českém sekulárním kontextu*, Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Olomouc 2014, s. 293.

²⁰⁵ Srov. AMBROS, P. *Rodina-světlo v temnotě světa: eschatologická východiska k četbě současné diskuze o manželství*. Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Olomouc 2015, s. 86.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 86; srov. AMBROS, P. *Svátostná pastorace v českém sekulárním kontextu*. Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Olomouc 2014, s. 299.

²⁰⁷ Srov. AMBROS, P. *Svátostná pastorace v českém sekulárním kontextu*. Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Olomouc 2014, s. 299.

²⁰⁸ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů, aneb když máme vnoučata*. Grada Publishing a.s., Praha 1997, s. 14.

²⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 16.

²¹⁰ Srov. *Rodina v súčasnom svete*. II. ročník. Teologická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave, Bratislava 2006, s. 34.

²¹¹ AMBROS, P. *Svátostná pastorace v českém sekulárním kontextu*. Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Olomouc 2014, s. 299.

²¹² Srov. tamtéž, s. 299.

²¹³ SAK, P., KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Grada Publishing a.s., Praha 2012, s. 47.

prochází jednotlivými etapami života a každý z nich má v rodině v určitém čase své nezastupitelné místo, místo, kterým prochází všechny generace. Tyto generace lidí se od sebe jasně odlišují, přesto v rodinách tvoří provázanost vzájemných vztahů. V mladém věku, když spoluvytváří vroucí vztah lásky se svými rodiči spojený s výchovou, v dospělosti když poznávají nové vztahy za účelem založení rodiny, v starším věku, svou zralostí a moudrostí pomáhají při předávání svých zkušeností a vzpomínek vnoučatům i blízkým. Tyto fáze autoři připodobňují k oblouku, „*na jehož počátku, v dětství a v mládí, společnost předává své dědictví generaci, ve vrcholu oblouku, je generace především subjektem společenské reprodukce a jak se oblouk klene dolů, generace a jedinci, kteří jí tvoří, se ve stáří ze společnosti stahují do sebe a více či méně dovršují, naplňují svůj život.*“²¹⁴

Doba, v které žijeme, je neustále v pohybu, také člověk neustále někam spěchá a snaží se za svůj omezený pozemský život vše stihnout co v nejlepší kvalitě, avšak je jednou za čas nucen se zastavit a přemýšlet nad vztahy ke svým blízkým, ke své rodině a to i té vzdálené. Je tedy nutné si uvědomit, i když to zní jako klišé, že každý člověk na světě má někde svou malou či velkou rodinu, své vlastní kořeny, které vycházejí z minulosti jeho předků. Ty jsou propojeny generačními vztahy sahajícími do minulosti, přetrvávající v současnosti a budou dál předávány do budoucnosti. Bez dobrých vztahů by rodina nemohla řádně plnit své poslání i úkoly s tím spojené, i když v mnoha rodinách nebývají tyto vztahy vždy ideální.

Bez mezigeneračních vztahů by člověk v rodině nezískal zkušenosti svých předků, nesměřoval by nikam kupředu, žil by pouhou přítomností. Taková rodina by neplnila svou životní roli, byla by pouze neuceleným fragmentem. Snahou každé rodiny ve všech kulturách je udržovat vzájemné vazby mezi generacemi, tím předávat nabyté zkušenosti a udržovat navzájem tradici, rituály, které rodinnému společenství dávají punc originality a jedinečnosti, hlavně pocit, že všichni někam patří. Rodina je cenným bohatstvím každé kultury kdekoliv na světě. V každé dobře fungující rodině bývají mezilidské vztahy založeny na lásce, solidaritě, toleranci a svobodě. K těmto základním hodnotám, které vztahy posilují, patří podle Jiráskové, i mezigenerační komunikace, „*jejímž prostřednictvím by lidé měli dospívat k porozumění a dorozumění,*

---

²¹⁴ SAK, P., KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Grada Publishing a.s., Praha 2012, s. 15.

je nezbytným předpokladem kvality života.²¹⁵ Nezbytností v mezigenerační komunikaci je nejen osobní identita, ale také sociální identita, tedy příslušnost k určité sociální skupině,²¹⁶ která „významně tvaruje naše postoje a komunikaci s jinými skupinami, včetně skupin rozdílných věkem či generací“,²¹⁷ a také přispívá k rozvíjení mezigeneračních vztahů. Rodina je místem utváření a růstu vztahů mezi všemi jejími členy, taktéž mezi členy a Bohem i dalšími jedinci mimo rodinu, kteří všichni společně tvoří školu vztahů.²¹⁸

Pomáhat a udržovat dobré generační vztahy s trpělivostí, úctou a sounáležitostí vštěpují první vychovatelé - rodiče svým dětem již v raném věku. V životě křesťanských rodin při napomáhání předávání hodnot působí Nebeský otec, „který ponechává každému z nás svobodu, ale nikdy nás nenechává o samotě.“²¹⁹ Je přítomen v každém člověku, je velkorysý a milosrdný k lidským slabostem i prohřeškům, jichž se člověk dopouští při překonávání a zvládání životních překážek.

Ve všech společnostech se v současnosti vyskytuje model rodiny, na který poukazuje Matoušek, tvořený rodiči, dětmi, popřípadě prarodiči, vykazující stabilitu od počátku lidstva.²²⁰ „Lidé dnes žijí déle, a tak sdílejí s ostatními lidmi své generace a generací jiných více společných let,²²¹ s dostatečným prostorem pro navazování „vnitrogeneračních i mezigeneračních kontaktů, interakcí a setkávání“²²² s jejich pestrostí a různorodostí. Mezigenerační kontakty jsou důležitým prostředkem k navazování vzájemných komunikací mezi sebou, i cestou, jak překonávat zažitá generační stereotypy i neshody. Brtníková vidí rodinu v podobě „systému mezilidských vztahů zvláštního charakteru“²²³ spojeného s dlouhodobým spolužitím členů i s jejich touhou po uspokojování životních potřeb. Proto, aby tyto mezigenerační vztahy navzájem rostly a utužovaly se, nemusí tyto generace bezpodmínečně žít

---

²¹⁵ JIRÁSKOVÁ, V., a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Eurolex Bohemia, Praha 2005, s. 59.

²¹⁶ Srov. RABUŠICOVÁ, M., KAMANOVÁ, L., PEVNÁ, K. *O mezigeneračním učení*. Masarykova univerzita, Brno 2011, s. 74.

²¹⁷ Tamtéž, s. 74.

²¹⁸ Srov. *Rodina v súčasnom svete*. II. ročník. Teologická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave, Bratislava 2006, s. 110.

²¹⁹ Svatý otec, *Rodina: Potomstvo*. Katecheze papeže Františka na generální audienci, nám. sv. Petra [online][cit. 1. 10. 2017], in Česká sekce vatikánského rozhlasu (11. 2. 2015), dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21466>.

²²⁰ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Sociologické nakladatelství, Praha 2003, s. 10.

²²¹ RABUŠICOVÁ, M., KAMANOVÁ, L., PEVNÁ, K. *O mezigeneračním učení*. Masarykova univerzita, Brno 2011, s. 72.

²²² Tamtéž, s. 73.

²²³ BRTNÍKOVÁ, M. *Svět muže, ženy a jejich dětí*. Horizont, Praha 1991, s. 158.

pod jednou střechou či vést společnou domácnost. Obvyklým trendem v naší společnosti je soužití členů jednogenerační či dvougenerační rodiny v jedné domácnosti, zvláště z hlediska ekonomických i společenských, i když je patrně dost obtížné udržet harmonii i stabilitu v rodině, kde žijí navzájem prarodiče, rodiče i děti. Lze se domnívat, že s vyšším nárůstem starší populace, která se bude dožívat vysokého věku a vzhledem k délce prarodičovské role „*stoupá počet tří a vícegeneračních rodin, ne však vícegeneračního soužití v jedné domácnosti.*“²²⁴

Obdobně rodinu vidí Cibulec, který ji rozděluje z pohledu kvantitativního a kvalitativního hlediska. První hledisko rozděluje rodiny na jednogenerační a vícegenerační. V druhém hledisku se na rodinu dívá ze dvou úhlů, jako na rodinu žádoucí, která je založena na demokratických principech, solidaritě, lásce, úctě a respektu. Nebo na rodinu nežádoucí, ve které panuje despotie silnějšího k slabším a která je z morálních i citových hledisek narušena a neplní svou úlohu.²²⁵

Pro rodinu je důležité, aby se do rodinného soužití nepromítaly konflikty, jež ohrožují zdravý chod rodiny a které nejvíce ovlivňují mezigenerační vztahy všech členů. Jirásková uvádí, „*že mezigenerační konflikty patří hned vedle manželských sporů k nejčastějším mezilidským sporům*“²²⁶ ve kterých největší roli sehrává zaujatost všech generací vůči sobě navzájem i vůči ostatním lidem, jenž mnohokrát vychází „*z pokřiveného názoru a předpojatých představ o jiných generacích.*“²²⁷ Podle autorky jsou konflikty součástí života, které nemusí být nezbytně negativní, jelikož u mnoha prožívaných konfliktů se člověk „*může dozvědět něco sám o sobě*“ a jak dále výstižně uvádí „*konflikt je kořením života.*“²²⁸

Podle Smahela míra konfliktů mezi generacemi může zasahovat tak daleko, „*jak dalece generace rodičů dává generaci svých dorůstajících dětí možnost ne pouze uchovávat a opatrovat to, co bylo vytvořeno ale hledat nové, angažovat se pro nové a tvořit nové.*“²²⁹ Jak dále uvádí Smahel, podstatnou veličinou generačních konfliktů, které zasahují do rodin, je nemluvnost a neporozumění,²³⁰ častá vzájemná nevšímavost

---

²²⁴ RABUŠICOVÁ, M., KAMANOVÁ, L., PEVNÁ, K. *O mezigeneračním učení.* Masarykova univerzita, Brno 2011, s. 43.

²²⁵ Srov. CIBULEC, J. *Soužití tří generací.* Práce, Praha 1980, s. 38-39.

²²⁶ JIRÁSKOVÁ, V., a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace.* Eurolex Bohemia, Praha 2005, s. 26.

²²⁷ Tamtéž, s. 26.

²²⁸ Tamtéž, s. 28.

²²⁹ SMAHEL, R. *Rozhlasové přednášky o výchově dětí.* Matice cyrilometodějská, Olomouc 2010, s. 118.

²³⁰ Srov. SMAHEL, R. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině.* Matice cyrilometodějská Olomouc, 1993, s. 86.

i slabá komunikace rodičů a dětí, která je často omezena jen na pár nevýznamných slov či vět.

Jak uvádí Matoušek, jsou vztahy mezi osobami jasně určovány pravidly, kdo a jak se ke komu má chovat a navzájem mezi sebou komunikovat.²³¹ Poukazuje na nastavení „spojenectví“ mezi rodiči při různých opatřeních a rozhodnutích, vztah otce nebo matky k dítěti ve vztahu k společným koníčkům a aktivitám, taktéž možné spojenectví rodiče se svým rodičem.²³² Jelikož současný život je vystavený různým stresujícím projevům jako je rozvod, opětovný sňatek, smíšená manželství, „jsou mezigenerační vztahy nepochybně ovlivněny proměnami společnosti, ale neznamenají, že by univerzálně oslabovaly“,²³³ nejsou na ústupu, nýbrž jsou stále silné a funkční „jen se v nových podmínkách projevují jinými způsoby“,²³⁴ především větší rodinnou solidaritou či vzájemnou pomocí v širších rodinách. To vše za přispění pozitivní komunikace potřebné k udržování mezilidských vztahů. K tomu je zapotřebí, jak uvádí Cibulec, znát postoje generací mezi sebou. Dokážou být nepřátelské až agresivní, často bývají neutrální, i když pro správný chod rodiny, jak uvádí autor, je nejlepší umět zaujmout pozitivní až přátelský postoj, který patří k těm nejžádanějším ve vztazích uvnitř rodiny.²³⁵ Tento postoj je založený na osobní, rozumové a morální vyspělosti člověka, na správném posuzování lidí i umění, jak se má jednat s lidmi k lepšímu zkvalitňování vztahů.²³⁶ Takovýto člověk si je vědom svých kladů i nedostatků, a jako takové je dokáže vnímat na jiných lidech. Jiné faktory, které vyjadřují pozitivní i negativní vlastnosti u jednotlivých lidí v rodině i blízkém příbuzenstvu a ovlivňují vztahy mezi generacemi, vidí autor v pozitivních rysech, k nimž patří altruismus, empatie, láska k bližnímu, fair-play, sociabilita, osobnost člověka a jeho morální vlastnosti.²³⁷ Mezi záporné vlastnosti, které nevedou ke spokojenosti a dobrému soužití v rodinách, patří především egoismus, sobeckost, nesnášenlivost, pedantnost, nezájem i antipatie k druhým, v neposlední řadě materiálnost, na které si mnoho lidí zakládá k dosažení svých potřeb.²³⁸

---

²³¹ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Sociologické nakladatelství, Praha 2003, s. 79.

²³² Srov. tamtéž, s. 83.

²³³ RABUŠICOVÁ, M., KAMANOVÁ, L., PEVNÁ, K. *O mezigeneračním učení*. Masarykova univerzita, Brno 2011, s. 76.

²³⁴ Tamtéž, s. 76.

²³⁵ Srov. CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Práce, Praha, 1980, s. 15.

²³⁶ Srov. tamtéž, s. 18.

²³⁷ Srov. tamtéž, s. 26.

²³⁸ Srov. tamtéž, s. 29.

Přechod z jedné generace do druhé podle Vidovičové je spojen určitými rituály, jež každé období provázejí. Přechod z dětství do dospělosti je nejvýznamnější fází, především uzavřením manželství a založením rodiny, fáze přechodu z dospělosti ke stáří je pozvolná, „*status dospělého je budován vzestupnou tendencí s navýšením povinností spojených s dospělostí*“,²³⁹ přechod dospělosti ke stáří podle autorky probíhá „*v tichosti*“, *bez velkého nadšení nebo svolávání veřejné pozornosti.*“²⁴⁰

Pro ujasnění generačních vztahů v rodinném společenství budou v následujících částech předmětem pojednání základní fáze života, které tvoří tři důležité a propojené pilíře vztahů v rodině, k nimž patří mladá generace, střední generace a generace seniorů.

4.1 Mladá generace

Každá kultura společnosti, která je „*formována v konkrétních společensko-historických podmínkách*“²⁴¹ se v průběhu dějin předává plynule z generace na generaci, která se od té předchozí určitým způsobem odlišuje. Pro mladou generaci znamená to jisté, co zažívali její předchůdci, musí se přizpůsobit době a kultuře společnosti, naučit se v ní žít, uspět v ní a dál postupně předávat své životní zkušenosti dalším členům rodiny, i lidem ve společnosti. Mladá generace má svůj ohraničený životní úsek, začínající dětstvím a končící dospělostí. V tomto období si mladý člověk začíná vytvářet žebříček hodnot, vytyčuje si směr svého bytí, vnitřně zakouší a prožívá náboženskou krizi i konverzi.²⁴² Základním povahovým rysem tohoto období je rozhodování,²⁴³ kdy podle Ambrose v mladých lidech „*dozrávají definitivní rozhodnutí, která ovlivňují celý další život*“,²⁴⁴ především ve věci volby duchovního nebo vlastního povolání. Jak uvádí Sak, Kolesárová „*v dětství a mládí převažuje osvojování si dědictví společnosti a lidské civilizace a rozvoj kompetencí, potřebných k životu ve společnosti.*“²⁴⁵

Dnešní doba je příznačná tím, že mladá generace vychází z představ, že jí patří celý svět, že se vše točí kolem ní, žije přítomností, nezaobírá se budoucností, je v hodně směrech temperamentní, pro starší generaci neklidná či málo empatická. Tato představa

---

²³⁹ VIDOVIČOVÁ, L. *Stárnutí, věk a diskriminace-nové souvislosti*. Masarykova univerzita Brno 2008, s. 39.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 39.

²⁴¹ SAK, P., KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Grada Publishing a.s., Praha 2012, s. 49.

²⁴² Srov. ONDRUŠOVÁ, J. *Stáří a smysl života*. Karolinum, Univerzita Karlova, Praha 2011, s. 86.

²⁴³ Srov. AMBROS, P. *Rodina-světlo v temnotě světa: eschatologická východiska k četbě současné diskuze o manželství*. Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Olomouc 2015, s. 264.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 264.

²⁴⁵ SAK, P., KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Grada Publishing a.s., Praha 2012, s. 17.

vychází z toho, že mladí lidé jsou schopni velmi rychle reagovat na nové moderní telekomunikační technologie, umí se obratně orientovat v tom, co je pro ně přínosem, jsou flexibilní, kreativní k novým potřebám a požadavkům dnešní doby. Tím se nejvíce odlišují od generace starší, jež není všem novým věcem nakloněna, nebo se jim nesnaží porozumět. Období mládí je vnímáno jako období „*mimořádného intenzivního objevování vlastního „já“ a vlastního „životního plánu“*“²⁴⁶ a je fází životního a objevitelského růstu vlastního života.

Výstižná a trvale platná jsou slova kardinála Kaspera „*chvála starých dobrých časů a stěžování si na mladou generaci existuje od té doby, co na světě zestárla první generace.*“²⁴⁷ Mládí není jen fází života, ale jsou pro něj příznačné symboly, které toto období specifikují: nadšení, budoucnost, otevřenost ke komunikaci, flexibilita, zdraví, síla, aktivita, entuziasmus.²⁴⁸ Uznání či vděčnost, ocenění moudrých rad a zkušenosti za předané hodnoty od předcházející generace si nová generace vyhodnotí často s delším časovým odstupem. Opatrný představuje mladou generaci jako „zážitkovou generaci“ hledající pouze mocný zážitek, kdy chce někam patřit, být doceněna.²⁴⁹

Co je snem a přáním každého mladého člověka? Touha založit si vlastní rodinu, vybudovat domov, zázemí založené na lásce a porozumění. Od každého jednotlivce se v rodině očekává, že se bude důstojně chovat ke všem blízkým, svým vlastním přispěním předávat znalosti a zkušenosti. V harmonickém a stabilním domově se nachází bezpečný a intimní prostor pro každého člena rodiny, v němž se odehrávají nejrůznější životní osudy lidí, doprovázené pocity radosti, naděje, zklamání či smutku. Domov se stává pevným přístavem, odkud mladý člověk odchází plnit si své sny a touhy, je také zpátečním přístavem, v případě nerealizovaných a nesplněných přání a snů. Domov je pro každého člověka stále tím nejlepším místem na světě, kde každý prožitý život v rodině, má své určité poslání, má svůj smysl a cíl. Pro mladé lidi, kteří v složitých politických, ekonomických, hospodářských proměnách společnosti dozrávají, je spokojené manželství a šťastná rodina nejvyšší devízou, které si váží

---

²⁴⁶ JAN PAVEL II. Posynodní apoštolský list *CHRISTIFIDELES LAICI*. Zvon, Praha 1990, čl. 46.

²⁴⁷ KASPER. W. *Evangelium o rodině: úvodní projev k připravované synodě o rodině*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2014, s. 22.

²⁴⁸ Srov. SUCHOMELOVÁ, V. *Senioři a spiritualita: duchovní potřeby v každodenním životě*. Návrat domů, Praha 2016, s. 27.

²⁴⁹ Srov. OPATRŇÝ, A. *Pastorační situace u nás: analýzy a výhledy*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 64.

a je pro ně základním životním cílem. Život v rodině je pramenem radosti, místem, kde se člověk seberealizuje.²⁵⁰

4.2 Střední generace

Život střední generace neboli období dospělosti je podle Brtníkové nejdelším obdobím trvajícím přibližně 40 let.²⁵¹ Období dospělosti rozděluje Vágnerová na období mladé dospělosti od 20 do 40 let, které je obdobím intimity, obdobím stability povolání, uzavřením manželství a založením rodiny.²⁵² Střední dospělost od 40 do 50 let je obdobím zralosti, v člověku převládá pocit zodpovědnosti ve vztahu k dětem i ke svým rodičům, kteří stárnou a potřebují péči a podporu.²⁵³ Typickým znakem střední generaci je, že funguje „za pochodu“, či *dnes spíše „za běhu,“ kdy je jedinec neustále atakován novými a novými podněty, zkušenostmi, musí reagovat neustále v nových situacích ve stavu nedostatku skutečných informací a permanentního zahlcování pseudoinformacemi.*²⁵⁴ Životní tempo této generace je proměnlivé a závislé na dalších reálných faktorech, které ji značně poznamenávají, jelikož „člověk pod tlakem existenčních, pracovních a rodinných povinností, dluhů, hypoték a budování kariéry každodenně vstupuje do desítek interakcí, konfliktů a je účastníkem mikro i makro událostí a načerpává zásobárnu zkušeností nejrůznějšího druhu.“²⁵⁵ V tomto období člověk vidí životní události i zkušenosti, které nabyl zcela z jiného uhlu, často se snaží najít nové hodnoty a hledá smysluplnost svého života.²⁵⁶

Dalším typickým znakem pro dnešní střední generaci je, že žila v době socialismu a nesvobody, ve které vyrostla a kterou již nechce zažít. Důležitost střední generace spočívá v plynulém zabezpečení chodu společnosti bez omezování lidské svobody a důstojnosti, ve snaze být stejně dobrým „učitelem“ pravých hodnot, dobra a spravedlnosti pro další nastupující generaci, tak jako jim je předala předchozí generace.

Střední generaci v rodině zastupují rodiče, na jejichž bedrech leží výchova, budoucnost mladé generace i zodpovědnost postarat se o starší generaci. Slova „jedna

---

²⁵⁰ Srov. *Rodina v súčasnom svete: Sociálna služba a pastorácia rodín*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Trnava: Dobrá kniha, 2007 pre Teologickú fakultu Trnavskej univerzity, s. 141.

²⁵¹ Srov. BRTNÍKOVÁ, M. *Svět muže, ženy a jejich dětí*. Horizont, Praha 1991, s. 35.

²⁵² Srov. VAGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. Karolinum, Praha 2007, s. 27.

²⁵³ Srov. tamtéž, s. 178-179.

²⁵⁴ SAK, P., KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Grada Publishing a.s., Praha 2012, s. 20.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 17.

²⁵⁶ Srov. ONDRUŠOVÁ, J. *Stáří a smysl života*. Univerzita Karlova, Karolinum, Praha 2011, s. 86.

lidská generace připravuje generaci svých dětí životní podmínky, ve kterých sama nevyrostla“,²⁵⁷ platí pro každou generaci a kulturu v kterékoliv zemi se zachováním nepřetržité kontinuity v každé době a čase.

Svým dětem se snaží vybudovat hezké a klidné rodinné prostředí založené na lásce a porozumění, které jsou pro zdravé fungování rodiny a vztahů naprosto nezbytné, svým starým rodičům klidné a pokojné stáří. Stávají se důležitým článkem mezi dětmi a starými rodiči při předávání hodnot a utužování dobrých rodinných vztahů.

4.3 Starší generace

Generaci starých rodičů, vymezené obdobím od 65 do 75 let, nazýváme obdobím stáří. Jinými slovy, stáří se definuje chronologickým věkem a pro staré lidi, kteří dosáhli 65 let, tedy důchodového věku, se často užívá termín „senioři.“²⁵⁸ Podle Bakové se věkové ohraničení dělí do třech kategorií: rané stáří – věk 60 až 75 let, staroba – 75 až 89 let a dlouhověkost – věk nad 90 let.²⁵⁹ Mluvíme o velké části populace, která se aktivně nezapojuje do produktivního procesu, ale svými možnostmi, schopnostmi a vitalitou je přínosem pro společnost. O stáří, které překonává hranici věku 75 let, se v mnoha publikacích používá výraz, „čtvrtý věk“,²⁶⁰ který se do budoucna vzhledem k stále lepší zdravotní a sociální péči poskytovanou starým lidem, bude nadále zvyšovat.

Seniorem se podle jiných autorů „člověk plynule stává přechodem ze střední generace a status seniora je neodvolatelný, konec seniora není přechod do další životní fáze, konec seniora je završující fáze životního cyklu.“²⁶¹ Životní etapu stáří lze nazvat etapou plné zralosti člověka s časovým omezením. Charakteristickým znakem období stáří je, podle Jiráskové, že stáří je poslední fází lidského života, kdy by měl člověk svůj

---

²⁵⁷ SMAHEL. R. *Učitel a jeho žáci*. Matice cyrilometodějská, Olomouc 1996, s. 5.

²⁵⁸ Srov. RABUŠICOVÁ. M., KAMANOVÁ. L., PEVNÁ. K. *O mezigeneračním učení*. Masarykova univerzita, Brno 2011, s. 36.

²⁵⁹ Srov. BAKOVÁ. D., HABURAJOVÁ ILAVSKÁ .L., VAŇO. I., NESZMÉRY. Š. *Vnímání staroby a starnutia optikou súčasnej spoločnosti*. Hnutí R, Praha 2015, s. 77.

²⁶⁰ Srov. Papežská rada pro laiky. *Důstojnost seniora a jeho poslání v církvi a ve světě* (1.10.1998), Česká biskupská konference. [online][cit. 1. 10. 2017],

dostupné z <https://www.cirkev.cz/archiv/100927-dustojnost-seniora-a-jeho-poslani-v-cirkvi-a-ve-svetě>.

²⁶¹ SAK, P., KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Grada Publishing a.s., Praha 2012, s. 25.

život bilancovat a s pokorou přijmout jeho uzavření, aby se z jeho života stal hotový, celistvý příběh, který bude dál žít ve vzpomínkách blízkých.²⁶²

V procesu lidského života stáří znamená blížící se konec, kdy končící životní cesta jedné generace, uvolňuje místo druhé generaci v nových společenských podmínkách. Stáří je slovy Jana Pavla II., charakterizováno jako „*příznivý čas dovršení lidského dobrodružství, ...aby člověk mohl lépe pochopit smysl života a dosáhnout moudrosti srdce.*“²⁶³ Stáří je poslední etapou pozemského života a taky etapou, jak uvádí Jan Pavel II., „*lidské zralosti a výrazem božího požehnání*“²⁶⁴ až do posledního lidského okamžiku. Ve svých poselstvích se úctou a důvěrou obrací k starým lidem s hlásáním svědectví, kdy „*každý okamžik lidské existence je Božím darem a každé období lidského života má své osobní bohatství, které má být dáváno k dispozici všem.*“²⁶⁵ Stáří tak poskytuje a dává mnohem víc, než si umíme představit. Pro rodinu, církve i pro společnost je studnicí předávaných životních moudrostí, bohatých cenných rad i prožitých zážitků v závislosti na délce aktivního života lidí. Jeho kvalita života bude závislá od schopnosti vidět smysl a podstatu života v rovině lidské i v rovině víry.²⁶⁶

Ve Starém zákoně a Novém zákoně najdeme mnoho odkazů, které jsou charakteristické pro období stáří. V mnoha verších knihy Sirachovec Starého zákona se dočteme, jak je dobré, spokojené a dlouhé období stáří, jež je požehnané bohatstvím božích darů, ctností a stává se tak cenným a trvalým přínosem pro nové generace po celá staletí. Ve verších: „*Nestraň se rozhovorů starců, kteří se též určili od svých otců ...*“ (Sir 8,9), nebo „*Ocitneš-li se v zástupu starších, rozpozněj, kdo je z nich moudrý, a toho se přidrž*“ (Sir 6,34) se předává životní moudrost a boží bázeň před Hospodinem, které spolu s ctností spravedlnosti, pokory, věrnosti patří k základním znakům pro vytváření mezilidských vztahů. Jak uvádí Suchomelová, s moudrostí je úzce propojena soudnost, vyrovnanost, zodpovědnost, úcta, respekt

---

²⁶² Srov. JIRÁSKOVÁ, V., a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Eurolex Bohemia, Praha 2005, s. 45.

²⁶³ Jan Pavel II. *List papeže Jana Pavla II. starým lidem* (1. října 1999). Sekretariát České biskupské konference, Praha 1999, čl. 8.

²⁶⁴ Tamtéž, čl. 8.

²⁶⁵ Úcta ke stáří a Jan Pavel II. Zprávy. [online][cit. 1. 10. 2017], in Česká sekce vatikánského rozhlasu (12. 4. 2005), dostupné z: <http://radiovatikacana.cz/clanek.php?id=3597>.

²⁶⁶ Srov. Papežská rada pro laiky. *Důstojnost seniora a jeho poslání v církvi a ve světě* (1. října 1998). Česká biskupská konference. [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/100927-dustojnost-seniora-a-jeho-poslani-v-cirkvi-a-ve-svetě>.

ve vztahu k dalším generacím.²⁶⁷ Obstát a přijmout Boží znamení ve formě životních zkoušek, jež člověka v každé životní situaci provázejí, znamenají podle Suchomelové „přijmout všechny úkoly, které v životě přijdou, i to je cesta k dobrému stáří“,²⁶⁸ protože jen ten, kdo vytrvá do konce, bude spasený (srov. Mt 24,13). I ve stáří může člověk vytvářet svou budoucnost, a to misijním posláním, které má. To spočívá v hlásání a předávání Božího poselství všem věkovým generacím, „že mimo Krista není jiný smysl a radost, ať už v osobním životě nebo v životě s ostatními.“²⁶⁹

V současné době se na staré lidi pohlíží ze dvou pohledů: stáří je viditelný proces, který je spojený s aspekty křehkosti, pomoci, lpění na minulosti i bezbrannosti, podle druhého pohledu je stáří ostatním generacím přínosem pro svoji moudrost a životní zkušenosti.²⁷⁰ Tradiční představa klidného a pasivního stáří je v současnosti konfrontována s novým pojetím stáří, ve formě aktivního, soběstačného člověka plně zapojeného do centra dění v rodině i ve společnosti. I přes ukončenou ekonomickou aktivitu nejsou prarodiče nepotřebnou, ani nesamostatnou komunitou,²⁷¹ vzhledem k délce jejich prožitého života se v rodině můžou potkávat paralelně s generací dětí, rodičů a prarodičů. V návaznosti na prodlužování života lze také předpokládat, že se v rodinách bude udržovat dlouhodobost mezigeneračních vztahů.²⁷²

Období stárnutí je krásné, když se umí plnohodnotně prožít, je však také obdobím, které je krajně složité, a to v případech, kdy se jedná o „komplexní problém, jenž se dotýká finanční situace, zdravotních problémů, sociálních vztahů, emočních a psychologických problémů.“²⁷³ Situace prarodičů v rodinách je velmi různorodá v závislosti na mezigenerační solidaritě a pospolitosti členů a můžeme ji vnímat z několika úhlů. Vlivem špatného zdravotního stavu a pokročilého věku se pro své děti stávají zátěží, která může mít negativní vliv na profesní či soukromý život ostatních

---

²⁶⁷ Srov. SUCHOMELOVÁ, V. *Senioři a spiritualita: duchovní potřeby v každodenním životě*. Návrat domů, Praha 2016, s. 45.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 46.

²⁶⁹ Papežská rada pro laiky. *Důstojnost seniora a jeho poslání v církvi a ve světě* (1.10.1998). Česká biskupská konference. [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z <https://www.cirkev.cz/archiv/100927-dustojnost-seniora-a-jeho-poslani-v-cirkvi-a-ve-svetě>.

²⁷⁰ Srov. ČEPELKOVÁ, V. *Stáří jako inspirace k aktivitě*. Grantis, s.r.o., Ústí nad Orlicí 2016, s. 6.

²⁷¹ Srov. Národní koncepce rodinné politiky [online][cit. 30. 9. 2017], dostupné z: https://mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf. s. 16.

²⁷² Srov. RABUŠICOVÁ, M., KAMANOVA, L., PEVNÁ, K. *O mezigeneračním učení*. Masarykova univerzita, Brno 2011, s. 41.

²⁷³ BAKOVÁ, D., HABURAJOVÁ ILAVSKÁ, L., VAŇO, I., NESZMÉRY, Š. *Vnímanie staroby a starnutia optikou súčasnej spoločnosti*. Hnuti R, Praha 2015, s. 41.

členů v rodině, jelikož se o své blízké snaží svépomocně postarat.²⁷⁴ Lhostejnost, přehlížení a neúcta jsou dalšími faktory nevhodného jednání a chování vůči prarodičům, a stávají se tak špatným příkladem a vzorem chování pro mladou generaci.²⁷⁵ Oproti tomu jsou rodiny, kde se prarodiče v pokročilejším věku aktivně zapojují do rodinného procesu, ať již předáváním dovedností a vzpomínek, nebo jen obyčejnou starostlivostí ve formě pomoci v domácnosti i často potřebným hlídáním vnoučat.

Do úvahy lze vzít fakt, že v mnoha rodinách nezastávají prarodiče svou roli dědečka a babičky jako dříve, což může narušovat a komplikovat vztahy mezi generacemi. Na jedné straně s prodlužováním života je mnoho prarodičů ve velmi dobré fyzické i psychické aktivitě, díky sociální situaci i mnoha nabídkám kulturních aktivit si svůj čas plánují a realizují samostatně, jejich role není pouze omezena hlídáním vnoučat či jinou výpomocí, na druhé straně se někteří až příliš angažují do role babiček a dědečků, kdy mnohokrát překračují svá vymezené práva a povinnosti, které mají k svým dětem, potažmo vnoučatům. Provázanost prarodičů všech věkových kategorií žijících společně i odděleně v rodinách a jejich vztahové soužití nesmí zasahovat ani přebírat dominantní roli rodičů, kteří jsou prvními učiteli předávaných hodnot.

Podle Brtníkové vztahy mezi prarodiči a dětmi určují rodiče. Jejich přístup a postoje k vlastním rodičům se předávají jako určitý model chování a jednání, podle nichž budou děti ve vztazích k prarodičům postupovat a jednat.²⁷⁶ Z pohledu vztahů lze vnímat stále silnější pouto a vřelou blízkost prarodičů k dětem než je to obráceně, rodiče se snaží udržovat kontinuitu vztahů a vazeb, zatímco děti se soustřeďují na své vlastní „já“, na svou nezávislost i autonomii.²⁷⁷ To dokazuje, že oproti mladé generaci víc emocí a větší zájem o udržení vztahů praktikují prarodiče i rodiče nežli děti. Prarodiče kladou větší důraz na požadavky a potřeby svých dětí i vnoučat, mnohdy na úkor svých potřeb a seberealizace. Jejich ne vždy správně utkvělá představa vychází z potřeby „dávat a nikoli přijímat a nebýt zátěží pro děti.“²⁷⁸ Podobně vymezuje pozici prarodičů Možný, podle něj mají prarodiče daleko vyšší zájem o stabilitu manželství a rodiny svých dětí, myslí na jejich blaho a udržení rodiny i možného majetku,

---

²⁷⁴ Srov. Národní koncepce rodinné politiky [online][cit. 30. 9. 2017], dostupné z: https://mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf. s. 16.

²⁷⁵ Srov. Národní koncepce rodinné politiky [online][cit. 30. 9. 2017], dostupné z: https://mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf. s. 16.

²⁷⁶ Srov. BRTNÍKOVÁ. M. *Svět muže, ženy a jejich dětí*. Horizont, Praha 1991, s. 163.

²⁷⁷ Srov. RABUŠICOVÁ. M.; KAMANOVA. L.; PEVNÁ. K. *O mezigeneračním učení*. Masarykova univerzita, Brno 2011, s. 77.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 78.

než k tomu přistupují mladí manželé.²⁷⁹ V případě začínajících se rodinných konfliktů či neshod se snaží jako první stavět do pozice ochranné i pomocné.²⁸⁰

Na základě těchto skutečností lze konstatovat, že rodinná solidarita převažuje nad diskriminací a nenahraditelný duchovní, kulturní, sociální přínos starší generace vyvrací mýty o společenské „nepotřebnosti“,²⁸¹ že přítomnost prarodičů je darem v podobě lidského a duchovního bohatství, které dennodenně předávají.

Nejen v naší společnosti je stáří výrazným fenoménem, s demografickým stárnutím se potýkají i jiné vyspělé země. Důvodů, jež poukazují na tento fakt, je především dostupná a kvalitní zdravotní péče a s tím spojené prodloužení délky života i nízká kojenecká úmrtnost. Dalším nepopíratelným důvodem je skutečnost, že v naší společnosti probíhá „značně nepravidelná věková struktura, pro ni je typické časté střídání populačně silných a slabých generací“,²⁸² vyrůstajících v různých společenských procesech. Okolnosti, které významně i bolestně ovlivnily změny populačních ročníků, byla první a druhá světová válka spojená s vysokou úmrtností mužů, emigrace mladých lidí, která přispěla v určitém období ke klesající i stoupající porodnosti. Prodloužení věku je patrné v posledních dvou generacích, což znamená, že se „od počátku 20. století střední délka života prodloužila zhruba o třicet let“,²⁸³ a díky tomu si více starších lidí může užívat svou prarodičovskou roli.²⁸⁴

Prodloužení lidského života se odráží v mnoha oblastech. Stále rostoucí ekonomika ovlivňuje důchodovou reformu spojenou s navyšováním důchodů, dostupnost zdravotních služeb a paliativní péče dokáže zkvalitnit život v nemoci. Zdravý životní styl, bydlení a v neposlední míře genetika člověka pozitivně ovlivňuje proces stárnutí. Početně se generace starých lidí v 21. století rozrůstá a podle demografů během dalších následujících dvaceti let bude kategorie od šedesáti pěti let nejpočetnější skupinou lidí.²⁸⁵ Od roku 1993 se v České republice (ČR) samostatně sleduje demografický vývoj populace, který dokládá, že ve sledovaném období se počet seniorů

---

²⁷⁹ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Sociologické nakladatelství, Praha 2006, s. 123.

²⁸⁰ Srov. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů, aneb když máme vnoučata*. Grada Publishing a.s., Praha 1997, s. 33.

²⁸¹ Srov. Národní koncepce rodinné politiky [online][cit. 30. 9. 2017], dostupné z https://mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf, s. 16.

²⁸² SAK, P., KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Grada Publishing, a.s., Praha 2012, s. 86.

²⁸³ Tamtéž, s. 91.

²⁸⁴ Srov. RABUŠICOVÁ, M., KAMANOVA, L., PEVNÁ, K. *O mezigeneračním učení*. Masarykova univerzita, Brno 2011, s. 43.

²⁸⁵ Srov. STATISTIKA&MY. Měsíčník Českého statistického úřadu [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2017/04/stari-je-stale-delsi-cast-zivota/>.

každý rok zvyšuje, kdy již v roce 1993 činil podíl starší populace 13%, v roce 2007 překročil 15% a tento trend neustále roste. Již od roku 2006 je populace seniorů vyšší než počet lidí mladších čtrnácti let.²⁸⁶

Podle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí žilo koncem roku 2011 v ČR z 10 mil. obyvatelstva 1,17 mil lidí ve věku šedesát pět let a více, což činilo 16,2%.²⁸⁷ Jelikož se významně zvyšuje počet starších osob ve společnosti, lze toto vnímat nejen jako problém, ale i příležitost v několika rovinách. Větší péče a pozornost o starého člověka je spojena s ekonomickou, osobní i emociální rovinou, v druhé rovině nacházíme osobní přínos starých lidí, kteří přinášejí mnoho neocenitelných vkladů do rodin i obecně.²⁸⁸ V neposlední míře je u mladé generace zaznamenávána péče o staré lidi, která vede k uspokojování emociálních prožitků, jež tak pozitivně ovlivňují jejich morální hodnoty, postoje či jiný pohled vnímání na tyto lidi s vědomím, že jednou budou potřebovat stejnou péči od svých potomků. Od roku 2010 se pomocí statických ukazatelů sleduje analýza seniorů v oblasti demografie ve všech krajích ČR, které vychází se sčítání lidu, domů a bytů.²⁸⁹

Z předkládaných analýz vyplývá, že na konci roku 2014 žilo v Olomouckém kraji celkem 1 154 866 obyvatel nad šedesát pět let, z nichž podílem 59,3% převažují ženy z celkového počtu občanů nad šedesát pět let.²⁹⁰ S prodlužující se délkou života vzrostl i počet obyvatel věku vyššího nad osmdesát pět let, což představuje dvojnásobek než v období před deseti lety. Z hlediska vztahů a výsledků sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011, měla každá čtvrtá domácnost osobu starší šedesát pět let, kdy z počtu 66 142 domácností převládali nepracující důchodci.²⁹¹ Další ukazatele taktéž potvrzují, že do budoucna bude v ČR zvýšený nárůst počtu populace v nejstarších věkových kategoriích. Ten je patrný v Olomouckém kraji, který spolu se Zlínským, Královéhradeckým a Plzeňským krajem patří s průměrným věkem obyvatel k těm „starším“ krajům.²⁹²

---

²⁸⁶ Srov. STATISTIKA&MY. Měsíčník Českého statistického úřadu [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/03/je-dulezite-si-uedomit-ze-starnuti-je-nezvratny-proces>.

²⁸⁷ Srov. STATISTIKA&MY. Měsíčník Českého statistického úřadu [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/201503/je-dulezite-si-uedomit-ze-starnuti-je-nezvratny-proces>.

²⁸⁸ Srov. RABUŠICOVÁ.M., KAMANOVÁ. L., PEVNÁ. K. *O mezigeneračním učení*. Masarykova univerzita, Brno 2011, s. 39.

²⁸⁹ Srov. Český statistický úřad. *Senioři v Olomouckém kraji 2015*. Olomouc 2015, s. 5.

²⁹⁰ Srov. tamtéž, s. 6.

²⁹¹ Srov. tamtéž, s. 6.

²⁹² Srov. tamtéž, s. 8-14.

4.4 Výchova v rodině a její významné místo v pastorační činnosti

Předchozí kapitoly dokládají význam a hodnoty manželství, rodiny a generačních vztahů od mladé generace k té nejstarší, včetně rodinného soužití. Poslední část navazuje na předchozí kapitoly a zabývá se výchovou dětí v křesťanských rodinách, které v pastorační činnosti zastávají rozhodující a významné místo.

Pastoračním místem se stává křesťanská rodina, „malá církev,“ ve které se člověk učí plnohodnotně růst a žít, uvědomuje si svoji celistvost a svobodu. Rodina svými Božími dary spojuje všechny členy rodiny, jež by bez pečlivého a vzájemného obohacujícího přístupu rodičů neplnila dobře své výchovné poslání.

Odpovědnost za výchovu dětí v rodinách, již od jejich nejtělejšího věku patří k právům a povinnostem rodičů, kteří se stávají prvními a hlavními vychovateli nezákladnějších hodnot, které člověka provázejí celým jeho životem. Výsada být prvními učiteli je spojena s počítáním lidského života, kterou tvoří jedinečný nenahraditelný a nezcizitelný vztah otcovské a mateřské lásky k dětem, která je pramenem, i zdrojem celého výchovného procesu. V rodinné buňce, kterou papež František nazývá prostředím „primární socializace,“ se dítě seznamuje a poznává blízkou lásku všech členů, rozvíjí vlastní osobnost, učí umění dávat a darovat, naslouchat, pomáhat, učí překonávat vlastní sebestřednost.²⁹³ Uvnitř rodiny se výchovou rozhoduje, zda z člověka vyroste altruista nebo sobec, individualista, který myslí na své zájmy, na svůj prospěch. Kvalitní výchova provází člověka celým životem a obohacuje jej o ty nejvzácnější projevy lásky „*jako je mírnost, stálost, dobrotivost, služba, nezištnost, obětavost a sebezápor.*“²⁹⁴

Kromě rodičů mají svůj podíl na výchově dětí i dobře fungující sourozenecké a prarodičovské vztahy, které mají svoji nezastupitelnou roli ve výchovném procesu, kdy se snaží kladným přístupem působit na charakterové vlastnosti, v opačném případě, při špatné rodinné výchově dochází k narušení rodinných generačních vztahů, které můžou jednotlivce dovést „*k citové chudobě i emociální prázdnotě.*“²⁹⁵ Dobrou rodinnou výchovou se otvírají obzory nejen do všech oblastí společenského života, ale především výchovou „*předávají kulturní, etické, společenské, duchovní*

---

²⁹³ Srov. Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. Paulínky, Praha 2016, čl. 276.

²⁹⁴ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 36.

²⁹⁵ Srov. CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Práce, Praha, 1980, s. 46.

a náboženské hodnoty“,²⁹⁶ které přispívají k blahu člověku i společnosti a které Jan Pavel II. nazývá „první školou občanských ctností.“²⁹⁷ I papež František vidí rodinu jako „školu lidských hodnot,“ v které se člověk učí správně užívat nabyté svobody, hodnoty i zásady, které si osvojil v dětství.²⁹⁸

Rodiče by ve výchově měli uplatňovat neméně důležitý úkol, a to schopnost trpělivě čekat. Tato schopnost nespočívá jen v zákazu, ale i v pozdržení touhy po jejich uspokojení, kdy lze některé věci odsunout na pozdější čas.²⁹⁹

I když je rodina se svými povinnostmi a právy prvním výchovným společenstvím v životě dětí, jak uvádí Jan Pavel II., není společenstvím jediným a výlučným. K povinnostem rodičů patří vybrat svým dětem školu svobodně i podle svého svědomí a svým osobním přispěním pomáhat učitelům dbát o patřičnou náboženskou svobodu. Výchovný úkol primárně patří rodině, je zde však také zapotřebí pomoc celé společnosti. Úkolem státu je chránit povinnosti a práva rodičů a ostatních podílejících se na jejich výchově a pomáhat tam, kde rodiče tento úkol neplní.³⁰⁰ Na procesu výchovy se podílí mnoha výchovných činitelů, ke kterým patří mateřské školy, základní a střední školy, instituce, organizace i výchovné skupiny. Jejich úkolem je rodině pomáhat, citlivě a pozorně dětem i mladým naslouchat, a předávat tak hluboké bohatství víry, lásky k Ježíši Kristu i k druhým lidem. Ve vzdělávacích institucích se významně formuje a dovršuje osobnost člověka, jeho osobnostní a sociální rysy.

Podle Jana Pavla II., úkolem a posláním rodiny je „hlásat evangelium života především výchovou dětí“,³⁰¹ kdy pomocí svátosti je rodiče postupně začleňují do tajemství eucharistie. Tu lze uskutečňovat již v útlém věku, kdy laskavou a obětavou péčí a vlastním vzorem učí rodiče své děti poznávat a ctít Boha a milovat bližního. K těm nejzákladnějším předávaným hodnotám patří učit děti růst ve svobodě s přijetím jednoduchého a nenáročného způsobu života, pěstovat v nich cit pro spravedlnost a úctu ke každému člověku i cit pro pravou lásku a solidaritu. Rodiče mají vést děti k obětavosti a k solidaritě v mezilidských a generačních vztazích. Těžké i bolestné

---

²⁹⁶ Papežská rada pro spravedlnost a mír. *Kompendium sociální nauky církve*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2008, čl. 238, s. 165.

²⁹⁷ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 36.

²⁹⁸ Srov. Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. Paulínky, Praha 2016, čl. 274.

²⁹⁹ Srov. Tamtéž, čl. 275.

³⁰⁰ Srov. Deklarace o křesťanské výchově *GRAVISSIMUM EDUCATIONIS* (28. října 1965). *SCRIPTUM*, Praha, 1992, čl. 3.

³⁰¹ JAN PAVEL II. Encyklika *EVANGELIUM VITAE* (25. března 1995). Příloha týdeníku Matice cyrilometodějské SVĚTLO, Olomouc 1995, čl. 92.

okamžiky prožité v rodinách jsou pro děti výchovným prostředkem, děti mají chápat smysl utrpení, nemoci včetně smrti. Dětem má být poskytnuta úměrně věku dítěte jasná i srozumitelná sexuální výchova, a to v pravdivosti a zodpovědnosti. Rodič má být svým dětem domácím učitelem v předávání evangelia, pěstovat v nich rodinné rituály, upevňovat tradice, pravidelně se modlit či číst Boží slovo.³⁰²

Pastorální konstituce *Gaudium et spes* k tomu říká: „budou-li rodiče předcházet příkladem a rodinnou modlitbou, jejich děti a vůbec všichni, kdo žijí v rodinném kruhu, naleznou snadněji cestu lidskosti, spásy a svatosti.“³⁰³ V dnešní době plné společenských proměn a různých životných stylů jsou rodiče božím nástrojem ve výchovném procesu dětí při předávání Božího daru - víry, která se má v dětech rozvíjet a zrát a lze ji přizpůsobit každému jedinci tak, aby se duchovní zkušenost nevnucovala, ale svobodně nabízela.³⁰⁴

Křesťanská rodina, jak uvádí papež František, je místem „pastorační činnosti svým přímým zvěstováním evangelia“³⁰⁵ a „hlavním subjektem rodinné pastorace.“³⁰⁶ Je místem předávání dědictví základních hodnot a rozvíjení dobrých návyků a dobra. Posláním rodiny je proto vychovávat děti pro život tak, aby každé z nich mohlo splnit v životě přijaté od Boha své vlastní poslání i svěřený úkol.³⁰⁷ Budoucnost zdravé křesťanské výchovy je založena na soudružnosti a kontinuitě všech členů rodinného společenství i na vzájemném setkávání jiných rodin, které jsou spřízněny vírou, modlitbou i životem žít s Kristem i pro Krista

---

³⁰² Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, čl. 37-39.

³⁰³ 2. Vatikánský koncil. Pastorální konstituce *GAUDIUM ET SPES*. čl. 48.

³⁰⁴ Srov. Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *AMORIS LAETITIA*. Paulínky, Praha 2016, čl. 287-288.

³⁰⁵ Tamtéž, čl. 290.

³⁰⁶ Tamtéž, čl. 200.

³⁰⁷ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. čl. 53.

ZÁVĚR

Dnešní společnost má výrazný vliv na člověka, na jeho svobodu a pravdu. Vlivy sekularizmu, hédonizmu či konzumního způsobu života jsou charakteristickými a příznačnými znaky dnešní společnosti a kultury, které na člověka působí. Těmi je člověk v rámci společnosti formován takovými způsoby, které ho v mnoha případech vedou k tomu, aby ze svého života Boha vytěsnil, popřípadě si na Něj vzpomněl jen ve chvílích nejtěžších.

Tomuto zapomnění církev nechce jen bezmocně přihlížet. Pastorační činností, zkušenostmi, cennými dary i konkrétní pomocí může člověka obohatit, dát životu smysl a ukázat pravou podstatu života především proto, že *„církev je skutečným místem, kde jsou různé generace povolány k tomu, aby sdílely projekt Boží lásky ve vztahu vzájemné výměny darů, jimiž je každý bohatý díky milosti Ducha svatého.“*³⁰⁸ V dnešní tzv. sekulární době je vedle manželství a rodiny, jedním z nejdůležitějších úkolů církevního společenství a i samotné společnosti problematika generačních vztahů v rodinách. Základní hodnoty předávané nejen v křesťanských rodinách, jsou naprostou nezbytností každého člověka kdekoliv na světě a potvrzují tak jedinečnost a důležitost rodiny.

Cílem mé práce bylo porovnat pojetí rodinných mezigeneračních vztahů v papežských dokumentech FC a AL a přiblížit tak dnešnímu člověku význam rodiny. Jak vyplývá z mé práce ve FC Jan Pavel II. apeluje na všechny členy v rodině, přičemž zdůrazňuje důležitost poslání rodiny, jaká má být a čím se má stát pro další generace. Poukazuje na vážnost a úctu, kterou si rodina i manželství zasluhují v době společenských nepokojů a změn, jenž v 80. letech 20. století ovlivňovali společnosti. V sociální oblasti a v rodinné politice se dokument stal zdrojem a inspirací pro tvořící se legislativu v otázkách sociálních práv pro jedince i rodinu, např. v již zmiňované Chartě rodinných práv. Zasazuje a vyzdvihuje svobodu, důstojnost a rovnoprávnost muže a ženy v manželství a v rodině, která je nesmírně důležitá pro vývoj rodiny. Poukazuje na právo a nezastupitelnou roli obou rodičů při výchově a péči o děti. Oceňuje starostlivost a ochotu rodičů a dětí podporovat a nezanedbávat své staré rodiče i širší příbuzenstvo, a tak přispívat k upevňování generačních vztahů uvnitř rodiny i navenek.

---

³⁰⁸ Papežská rada pro laiky. *Důstojnost seniora a jeho poslání v církvi a ve světě*. Česká biskupská konference. (1.10.1998), [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/100927-dustojnost-seniora-a-jeho-poslani-v-cirkvi-a-ve-svetě>.

V závěru FC vyslovuje jedno z nejdůležitějších poselství pro každého člověka, pro každou novou generaci, když říká, že „*budoucnost lidstva závisí na rodině*,“³⁰⁹ tedy i na dobrých mezigeneračních vztazích uvnitř rodiny.

Nauka FC o rodině je neměnným učením církve, která má svůj význam v každé době. FC není uzavřenou naukou církve, je inspirací k mnoha dalším předneseným katechezím, proslovům a kázáním, které Jan Pavel II. za dobu svého pontifikátu adresoval všem lidem.

Exhortace AL papeže Františka nabízí pohled na manželství a rodinu a z ní vyplývající závazky takovým způsobem, aby mu porozuměl moderní člověk dnešní doby. Svým učením papež František navazuje na FC Jana Pavla II., které dál osobitě rozvíjí. Papež František svou moudrostí a svými bohatými zkušenostmi pastýře nabízí v AL dnešní rodině cennou nauku v podobě radosti z lásky a pomoci člověku, rodině a zvláště těm, kterým různé okolnosti a krizové momenty či „*nestandardní situace*“ narušili rodinné vztahy. Ty jsou, ve srovnání s minulostí, zastoupeny v dnešní době v daleko větší míře i v katolických rodinách. Této problematice věnuje zvláštní pozornost, když klade pečlivý pastorační důraz na rozlišování jednotlivých problémů v manželství a jejich řešení. Jeho další výzvy adresované rodině, i jednotlivým členům a jejich vzájemným vztahům jsou častými tématy katechezí při generálních audiencích. Stejně jako Jan Pavel II. ve svých poselstvích, tak i papež František často připomíná, že každá rodina má být místem komunikace a dialogů mezi příbuznými, aby se stala místem duchovního i kulturní dědictví národa, v němž se rodinné vztahy musí udržovat, posilovat a duchovně zrát.

V práci se snažím přiblížit problematiku generačních vztahů a poukázat na důležitost rodiny. Práce poskytuje náhled na rodinnou problematiku v kontextu církevních dokumentů s přispěním názorů odborníků zabývajících se rodinným společenstvím. Ve své práci představuji tři generace lidí a jejich soužití, které výrazně ovlivňuje život v rodině s jeho kladnými i zápornými stránkami.

Jak vyplývá ze závěru práce, rozdíl mezi rodinou současnosti a rodinou konce minulého století je nejvíce patrný v mezigeneračních vztazích, které se mění v závislosti na společenských podmínkách. Mění se životní styl, mentalita lidí i jejich priority, což samozřejmě má dopad na rodinu a vzájemné vztahy. Ve větší míře, jak poukazuje v AL papež František, dnes vstupují do popředí vlastnosti, jakými jsou: individualismus,

---

³⁰⁹ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *FAMILIARIS CONSORTIO*. Zvon, Praha 1996, závěr.

narcismus, sobeckost, tj. vlastnosti, které nepřispívají k soudržnosti rodiny i jejích vzájemných vztahů. Nelze také opomenout, že oproti minulosti dnešní moderní člověk upřednostňuje stále více proklamovaný konzumní životní styl, který vytěsňuje z rodinného soužití křesťanské hodnoty.

Oproti adhortaci Jana Pavla II. se papež František dotýká témat, které se snad mohou zdát příliš silnými. Z pohledu 80. let se Jan Pavel II. zabývá mezigeneračními vztahy pouze okrajově a větší důraz klade na fungování a úkoly rodiny s ohledem na její křesťanský charakter, na rodinu, jaká má být pro společnost. Papež František na FC navazuje, ale oproti svému předchůdci nahlíží na rodinu a na vztahy uvnitř rodiny více pastoračně a spirituálně, s již konkrétnějším popisem vzájemných vztahů a situací, s důrazem na každodenní Boží přítomnost a důležitost lásky v rodinném společenství.

Oba církevní dokumenty jednoznačně potvrzují, že pro společnost je zdravá a fungující rodina základní buňkou s nenahraditelným zdrojem základních hodnot a životních jistot. Závěrem si dovoluji konstatovat, že z minulosti až do dnešních dnů vychází stálá aktuálnost jednoho z nejdůležitějších úkolů církve a lidské pospolitosti, a to nepřetržitě pomáhat, budovat a povzbuzovat rodinu na její cestě v předávání křesťanských hodnot, víry, lásky i věrnosti evangeliu. FC a AL tento věrný odkaz Božího slova s láskou a vírou předávají rodině i budoucím generacím.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AMBROS, P. *Rodina-světlo v temnotě světa: eschatologická východiska k četbě současné diskuze o manželství*. Refugium Velehrad-Roma, s.r.o., Olomouc 2015. 381 s. ISBN 978-80-7412-232-3.

AMBROS, P. *Svátostná pastorace v českém sekulárním kontextu*. 1.vyd. Refugium Velehrad-Roma, s.r.o., Olomouc 2014. 406 s. ISBN 978-80-7412-189-0.

AMBROS, P. *Doprovázet, rozlišovat a integrovat: uvedení do pastorální antropologie*. 1.vyd. Refugium Velehrad-Roma, s.r.o., Olomouc 2016. 286 s. ISBN 978-80-7412-255-2.

BAKOVÁ, D., HABURAJOVÁ ILAVSKÁ, L., VAŇO, I., NESZMÉRY, Š., *Vnímání staroby a starnutia optikou súčasnej spoločnosti*. 1. vyd. Hnutí R. Praha 2015. 255 s. ISBN 978-80-86798-57-8.

BENEDIKT XVI. *Myšlenky o rodině/Benedikt XVI., výbor z textů papeže Benedikta XVI.* 1. vyd. Paulínky, Praha 2010. 151 s. ISBN 978-80-86949-80-2.

BENEDIKT XVI., *Jan Pavel II. – můj milovaný předchůdce*. 1. vyd. Paulínky, Praha 2008. 117 s. ISBN 978-80-86949-54-3.

Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Česká biblická společnost, Praha 2013. 1387 s. ISBN 978-80-87287-66-8.

BRTNÍKOVÁ, M. *Svět muže, ženy a jejich dětí*. 1. vyd. Horizont, Praha 1991. 237 s. ISBN 80-7012-044-4.

CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. 1. vyd. Práce, Praha, 1980.

Český statistický úřad. *Senioři v Olomouckém kraji 2015*. Olomouc 2015. 93 s. ISBN 978-80-250-2665-6.

DOLISTA, J. *Naděje vložená do manželství*. 1. vyd. Matice cyrilometodějská, Olomouc 1994. 222 s.

ČEPELKOVÁ, V. *Stáří jako inspirace k aktivitě*. Grantis, Ústí nad Orlicí 2016. ISBN 978-80-86619-53-8. 94 s.

FISCHER, H. J. *Život papeže Jana Pavla II.: historie jednoho Pontifikátu*. 1.vyd. Fontána, Olomouc 2004. 227 s. ISBN 80-7336-208-2.

FRAIS, J. *Jan Pavel II.: kronika neobyčejného života*. 1. vyd. Cesty, Praha 2002. 160 s. ISBN 80-7181-766-X.

GIANSANTI, G. *Jan Pavel II.: Papež, který změnil dějiny*. Slovart, Praha 2014. 174 s. ISBN 978-80-7391-838-5.

- GRANADOS, J., KAMPOWSKI, S., PÉREZ-SOBA J. J. *Nová pastorační péče o rodiny: průvodce podle Amoris laetitia: doprovázení, rozlišování a začlenění*. Akademie kanonického práva, Brno 2017. 130 s. ISBN 978-80-906025-5-7.
- GLASER, M., TUTROVÁ, L. *Milosrdní dojdou milosrdenství: papež František s mládeží v Krakově: Světový den mládeže Krakov 2016*. 1. vyd. Paulínky, Praha 2016. 190 s. ISBN 978-80-7450-235-4.
- IVEREIGH, A. *Papež reformátor*. Triton, Praha 2016. 438 s. ISBN 978-880-7387-951-8.
- JAN PAVEL II. *Teologie těla: katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího Plánu*. 5. vyd. Paulínky, Praha 2015. 598 s. ISBN 978-80-7450-173-9.
- JIRÁSKOVÁ, V. a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. 1. vyd. Eurolex Bohemia, Praha 2005. 198 s. ISBN 80-86861-80-5.
- KASPER, W. *Evangelium o rodině: úvodní projev k připravované synodě o rodině*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2014. 60 s. ISBN 978-80-7195-832-1.
- KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE*. 2.vyd. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. 793 s. ISBN 80-7192-473-3.
- KIECHLE, S. *Papež František a jeho jezuitské kořeny*. Karmelitánské nakladatelství, Praha 2017. 70 s. ISBN 978-80-7195-900-7.
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů, aneb když máme vnoučata*. Grada Publishing, Praha 1997. 141 s. ISBN 80-7169-455-X.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Sociologické nakladatelství, Praha 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
- MIRAS, J., BANARES, J. I. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. 1. vyd. Axis, Pardubice 2014. 161 s. ISBN 978-80-903864-9-5.
- MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Studijní texty sv. 38, Sociologické nakladatelství, Praha 2006. 311 s. ISBN 80-86429-58-X.
- Ottova encyklopedie A-Ž*. vyd. Ottovo nakladatelství s.r.o., Praha 2006. 1144 s. ISBN 80-7360-014-5.
- ONDRUŠOVÁ, J. *Stáří a smysl života*. 1. vyd. Univerzita Karlova Karolinum, Praha 2011. 168 s. ISBN 978-80-246-1997-2.
- OPATRŇÝ, A. *Pastorační situace u nás: analýzy a výhledy*. 1. vyd. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996. 102 s. ISBN 80-7192-092-4.

Papež FRANTIŠEK. *Papež František: prosím o přátelský dialog / František v Riu de Janeiru, 2013. 1. vyd.* Vydalo ve spolupráci se Sekci pro mládež ČBK a Asociaci křesťanských sdružení mládeže, Ikar, Praha 2013. 185 s. ISBN 978-80-249-2308-6.

Papež FRANTIŠEK. *365 dní s papežem Františkem: promluvy od Svaté Marty.* Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2015. 204 s. ISBN 978-80-7195-870-3.

Papež FRANTIŠEK, SKORKA, A. *O nebi a zemi: o rodině, víře a úloze církve ve 21. století.* 1. vyd. Litomyšl: Paseka, Praha 2013. 191 s. ISBN 978-80-7432-305-8.

PERÉZ-SOBA, J. J. *Pastorační péče o rodiny: od pastoračních programů k rozvoji života.* 1. vyd. Akademie kanonického práva, Brno 2015. 154 s. ISBN 978-80-906025-0-2.

RABUŠICOVÁ, M., KAMANOVÁ, L., PEVNÁ, K. *O mezigeneračním učení.* 1.vyd. Masarykova univerzita, Brno 2011. 208 s. ISBN 978-80-210-5750-0.

ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Spirituální výchova v rodině: co radí psychologové?* 1.vyd. Portál, Praha 2016. 175 s. ISBN 978-80-262-1098-6.

RUBIN, S., AMBROGETTI, F. *Papež František: rozhovor s Jorgem Bergogliem* 1.vyd. Portál, Praha 2013. 188 s. ISBN 978-80-262-0462-6.

SAK, P., KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů.* 1.vyd. Grada, Praha 2012. 225 s. ISBN 978-80-247-3850-5.

SMAHEL, R. *Domov prožít, domov vytvářet.* Matice cyrilometodějská Olomouc 1995. 155 s.

SMAHEL, R. *Učitel a jeho žáci.* Matice cyrilometodějská, Olomouc 1996. 52 s.

SMAHEL, R. *Rozhlasové přednášky o výchově dětí.* 2. vyd. Matice cyrilometodějská, Olomouc 2010. 126 s. ISBN 978-80-7266-346-0.

SMAHEL, R. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině.* Matice cyrilometodějská, Olomouc 1993. 119 s.

SUCHOMELOVÁ, V. *Senioři a spiritualita: duchovní potřeby v každodenním životě* 1. vyd. Návrat domů, Praha 2016. 303 s. ISBN 978-80-7255-361-7.

TOMKO, J. *Kresťan a svet: komentár k pastorálnej koštitúcii Druhého vatikánskeho koncilu o Cirkvi v súčasnom svete.* Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Rím 1974. 301 s.

Teologický časopis STUDIA THEOLOGICA. ročník 20, číslo 1, Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2018. 253 s. ISSN 1212-8570.

Rodina v súčasnom svete: Sociálna služba a pastorácia rodín. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Dobrá kniha, Trnava 2007 pre Teologickú fakultu Trnavskej univerzity. 141 s.

VAGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. 1. vyd. Karolinum, Praha 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

WEIGEL, G. *Svědék naděje: životopis Jana Pavla II*. 1. vyd. Práh, Praha 2000. 979 s. ISBN 80-7252-035-0.

VIDOVIČOVÁ, L. *Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti*. Masarykova univerzita, Brno 2008. 233 s. ISBN 978-80-210-4627-6.

Církevní dokumenty

BENEDIKT XVI. Encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. DEUS CHARITAS EST; Bůh je láska (25. prosince 2005). Česká biskupská konference, 4. vyd. Paulínky, Praha 2012. 63 s. ISBN 978-80-7450-043-5.

BENEDIKT XVI. Encyklika CARITAS IN VERITATE; Láska v pravdě: encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě (29. června 2009). Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009. 109 s. ISBN 973-80-7195-414-9.

Deklarace o křesťanské výchově, GRAVISSIMUM EDUCATIONIS (28. října 1965). SCRIPTUM, Praha, 1992, 15 s.

JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace FAMILIARIS CONSORTIO, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě (22. listopadu 1981). Zvon, Praha 1996, 101 s. ISBN 80-7113-161-X.

JAN PAVEL II. Posynodní apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě CHRISTIFIDELES LAICI (30. prosince 1988). Zvon, Praha 1990. 129 s. ISBN 80-7113-162-8.

JAN PAVEL II. apoštolský list MULIERIS DIGNITATEM, O důstojnosti ženy a povolání ženy (15. srpna 1988). Zvon, Praha 1992. 176 s. SBN 80-7113-053-2.

JAN PAVEL II. encyklika REDEMPTORIS HOMINIS, Vykupitel Světla (4. března 1979), Zvon, Praha, 1996. 72 s. ISBN 80-7113-178-4.

JAN PAVEL II. Encyklika CENTESIMUS ANNUS k stému výročí encykliky Rerum novarum (1. května 1991), Zvon, Praha 1991. 76 s. ISBN 80-7113-050-8.

JAN PAVEL II. Encyklika EVANGELIUM VITAE (25. března 1995). Příloha týdeníku Matice cyrilometodějské SVĚTLO, Olomouc 1995, s. 47.

JAN PAVEL II. List papeže Jana Pavla II. starým lidem (1. října 1999). Sekretariát České biskupské konference, Praha 1999.

JAN PAVEL II. Dopis rodinám (2. února 1994). Česká biskupská konference příloha SVĚTLA, Matice cyrilometodějská, Olomouc, 1994. s. 40.

Kongregace pro nauku víry. Instrukce DONUM VITAE, O respektování počínajícího lidského života o důstojnosti plození, Univerzita Palackého Olomouc 2006. 73 s. ISBN 80-244-1554-2.

Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace AMORIS LAETITIA, Radost z lásky (19. března 2016). Paulínky, Praha 2016. 230 s. ISBN 978-80-7450-225-5.

Papež FRANTIŠEK. Encyklika LUMEN FIDEI, Světlo víry (29. června 2013). Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2013. 61 s. ISBN 978-80-7195-741-6.

Papež FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě EVANGELII GAUDIUM, Radost evangelia (24. listopadu 2013). Paulínky, Praha 2014. 183 s. ISBN 978-80-7450-118-0.

PAVEL VI. Apoštolská exhortace EVANGELII NUNTIANDI, Hlásání evangelia (8. prosince 1975). Zvon, Praha 1990. 75 s.

PAVEL VI. Encyklika HUMANA VITAE, O správném předávání lidského života (25. července 1968). Cesta, Brno 2014. 29 s. ISBN 978-80-7295-175-8.

Papežská rada pro spravedlnost a mír KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2008. 534 s. ISBN 978-80-7195-014-1.

2. Vatikánský koncil. Dogmatická konstituce LUMEN GENTIUM, Světlo národů o církvi (21. listopadu 1964). Pastorační rada, Brno 1968. 95 s.

2. Vatikánský koncil. Pastorální konstituce GAUDIUM ET SPES O církvi v dnešním světě, Vyšehrad, Praha 1969. 128 s.

Použité internetové publikace a internetové zdroje

Doprovázejme a integrujme zraněné, vybízí exhortace Radost z lásky, [online] [cit. 1.10.2017], dostupné z: <https://zpravy.proglas.cz/archiv/clanku/doprovazejme-a-integrujme-zranene-vybizi-exhortace-radost-z-lasky>.

Charta práv rodiny (22. října 1983), [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/1990-5/Charta-prav-rodiny.html>.

K jednomu dokumentu o rodině, [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.manzelstviarodina.cz/news/fc/>.

Národní koncepce rodinné politiky, [online][cit. 30. 9. 2017], dostupné z: https://mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf.

Papežská rada pro laiky. *Důstojnost seniora a jeho poslání v církvi a ve světě* (1.10.1998), Česká biskupská konference. [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/100927-dustojnost-seniora-a-jeho-poslani-v-cirkvi-a-ve-svetě>.

Papežská rada pro rodinu Zásady pro výchovu v rodině. Lidská sexualita: Pravda a význam (8. prosince 1995). [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/LidskaSexualitaPravdaAVyznam.htm>.

Papež komentoval exhortaci z Radost lásky [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/160621papez-frantisek-komentoval-exhortaci-radost-lasky>.

Přehledně o dokumentu Amoris laetitia papeže Františka [online][cit. 1.10.2017] dostupné z: <http://www.pastorace.cz/clanky/prehledne-o-dokumentu-amoris-laetitia-papeze-frantiska>.

Radost z lásky v německé diskusi. [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.katyd.cz/clanky/prilohy/perspektivy/radost-z-lasky-v-nemecke-diskusi.html>.

Synoda o rodině zahájena, (4. října 2015), [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/151004-synoda-o-rodine-zahajena>.

STATISTIKA&MY. Měsíčník Českého statistického úřadu [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2017/04/stari-je-stale-delsi-cast-zivota/>.

STATISTIKA&MY. Měsíčník Českého statistického úřadu [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/03/je-dulezite-si-vedomit-ze-starnuti-je-nezvratny-proces>.

Svatý otec, Rodina: Potomstvo. Katecheze papeže Františka na generální audienci, nám. sv. Petra [online][cit. 1. 10. 2017], in Česká sekce vatikánského rozhlasu (11.2.2015), dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21466>.

Svatý otec, Rodina: Děti, druhá část. Katecheze papeže Františka na gen. audienci, nám. sv. Petra [online][cit. 7. 3. 2017] in, Česká sekce vatikánského rozhlasu (8. 4. 2015), dostupné z: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=21700>.

Závěrečná promluva papeže na synodě o rodině, aula Pavla VI. *Nepodléhat nebezpečí relativismu či démonizace druhých* [online][cit. 1. 10. 2017], in Česká sekce vatikánského rozhlasu (24. 10. 2015), dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=22629>.

Závěrečná zpráva biskupské synody o rodině v češtině, příloha, (31.11.2015) [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z <https://www.cirkev.cz/archiv/151113-zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine>;

Závěrečná zpráva biskupské synody o rodině v češtině, příloha, (31.10.2014) [online][cit. 1. 10. 2017], dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/141031-zaverecna-zprava-biskupske-synody-o-rodine-v-cestine>.

Úcta ke stáří a Jan Pavel II. Zprávy. [online][cit. 1. 10. 2017], in Česká sekce vatikánského rozhlasu (12.4.2005), dostupné z: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=3597>.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Bc. VÁCLAVÍKOVÁ Monika

Instituce: Katedra pastorální a systematické teologie CMTF UP v Olomouci

Název práce: Rodinné mezigenerační vztahy v pohledu dokumentů Amoris laetitia a Familiaris Consortio (pastorační perspektiva)

Vedoucí práce: ThLic. UMLAUF Michal

Počet stran: 72

Počet titulů použité literatury: 49

Klíčové slova: rodina,
                                  společnost,
                                  biskupská synoda,
                                  mezigenerační vztahy,
                                  generace,
                                  výchova.

Diplomová práce se primárně zaměřuje na papežskou adhortaci Jana Pavla II. Familiaris consortio a papežskou exhortaci papeže Františka Amoris laetitia z pohledu rodinných mezigeneračních vztahů. V práci pojednávám o biskupských synodách, které se rodinou a jejím posláním ve světě zabývaly, a staly se tak důležitým zdrojem pro zpracování obou významných dokumentů. Dále se zaměřuji na rodinu a její poslání ve světě s cílem přiblížit důležitost manželství, rodiny a významnou roli otce i matky ve výchově dětí. V práci popisuji rodinu jako místo vzájemných mezigeneračních vztahů s různými radostmi, konflikty a těžkostmi, které rodinu v každé době provází.

ABSTRACT

Name and surname of the author: Bc. VÁCLAVÍKOVÁ Monika

Institution: Cyril Methodius Faculty of Theology, Palacký University Olomouc,
Department of pastoral and systematic theology

Title: The family intergenerational relations in view Amoris laetitia and Familiaris Consortio (pastoral perspective)

Supervisor: ThLic. UMLAUF Michal

Number of pages: 72

Number of references: 49

Key words: family,
society,
episcopal synod,
intergeneration relations,
generation,
upbringing.

This diploma thesis primarily focuses on apostolic exhortation written by Pope John Paul II. Familiaris consortio and apostolic exhortation of Pope Francis Amoris laetitia from the perspective of intergenerational relations within the family. The thesis describes episcopal synods, which were dealing with the family and its role in the society and became an important source for both these important documents. The importance of family and its role in the society with the aim to explain the importance of marriage, family as well as the importance of the role of a father and a mother in upbringing of children are discussed. The family is described as a place of mutual intergenerational relations with various joys, conflicts and sorrows that are part of family life at any time.